

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 9 (586)

Paskelbtas aukštojo mokslo pertvarkos planas

Gegužės 2 d. Lietuvos visuomenei pristatytas ambicingas aukštojo mokslo pertvarkos planas, apimantis studijų kokybės, aukštojo mokslo finansavimo ir tinklo konsolidavimo aspektus. Premjero sudaryta darbo grupė kokybinius ir kiekybinius pokyčius numatė kartu pateikdama priemones jiems pasiekti.

Parengtame studijų kokybės gerinimo ir finansavimo pokyčių pakete numatyta, kad studijų programos bus sukoncentruotos ir tikslingai pritaikytos realiems darbo rinkos poreikiams, pačių programų skaičių sumažinus nuo 1 800 iki 700. Siekiama absolventų, dirbančių aukštojo mokslo kvalifikacijos darbą, padidinti nuo 58 iki 75 proc. Jau nuo kitų metų numatoma įvesti nemokamas bakalauro studijas. Planuose – didesnė socialinė parama studentams, kad jiems netektų rūpintis pragyvenimu, dirbant nekvalifikuotus darbus.

Aukštąsias mokyklas siūloma finansuoti sutarčių pagrindu. Valstybės lėšos įstaigoms būtų skiriamos pagal pasiektus rezultatus: kaip absolventams sekasi įsidarbinti, kaip vertina darbdaviai, ar studijos atitinka profesijos standartus, kokie tarptautiniai pasiekimai ir kt.

Lietuvos aukštojo mokslo įstaigas siūloma pertvarkyti, sukuriant du tarptautinio lygio universitetus – Vilniaus universitetą (VU) ir naują Kauno universitetą (KU), bei du technologijų universitetus – sostinėje ir uostamiestyje. Aukštojo mokslo pasiekiamumą ir kokybę regionuose ketinama išauginti per stiprių universitetų filialus, specializuotas akademijas ir pažangias kolegijas.

Ekspertų vertinimu, pokyčiai aukštojo mokslo sistemoje leis sutaupyti 50 mln. eurų, už kuriuos bus ne tik įgyvendinama pati pertvarka, bet ir investuojama į morališkai pasenusią infrastruktūrą, apie 30 proc. didinami atlyginimai dėstytojams. Papildomo finansavimo pertvarkai iš valstybės biudžeto nėra prašoma.

Universitetų tinklas

Darbo grupė siūlo du plačios aprėpties universitetus sutelkti Vilniuje ir Kaune. Pagal parengtą planą į Vilniaus universitetą įsilieja Mykolo Riomerio universitetas ir Lietuvos edukologijos universitetas, Šiaulių universitetas tampa Vilniaus universiteto dalimi. Kaune sukuriamas naujas Kauno universitetas, kurį sudaro Kauno technologijos, Vytauto Didžiojo, Aleksandro Stulginskio, Lietuvos sporto universitetai. Technologijų mokslą ir studijas numatoma koncentruoti aukštais rodikliais išsiskiriančiame Vilniaus Gedimino technikos universitete. Klaipėdos universitetas tampa universitetu, kuris specializuojasi uostui svarbiose studijų ir mokslo kryptyse.

Pertvarką numatyta pradėti dar šiemet,

patvirtinant būtinus teisės aktus, o jau 2018 m. rugsėjo mėnesį priimti studentus mokyti naujai suformuotose aukštosiose mokyklose. Pradėjus pokyčius kitais metais, 2022 m. buvusių Šiaulių, Mykolo Riomerio universitetų studentai gautų Vilniaus universiteto diplomus, o Kauno aukštųjų mokyklų absolventai – Kauno universiteto.

Darbo grupės narių komentarai

„Sutelkdami didžiųjų miestų aukštąsias mokyklas, maksimaliai panaudodami jų potencialą, sukuriame du didelius, stiprius ir lygiaverčius universitetus – Vilniaus universitetą ir Kauno universitetą. Regionuose siūlome didžiųjų universitetų padalinius, pažangias kolegijas, užtikrinančias aukštojo mokslo pasiekiamumą visoje šalyje. Taip sukuriame prielaidas efektyviai, konkurencingai ir patraukliai aukštojo mokslo sistemai, kuri skatins studentus ne tik likti studijuoti Lietuvoje, bet ir atvykti čia studijuoti iš kitų šalių“, – sakė vienas iš darbo grupės narių, įmonės „Lietuvos energija“ valdybos pirmininkas dr. Dalius Misiūnas. Pasak jo, darbo grupės siūloma aukštųjų mokyklų tinklo pertvarka sukurs sąlygas, kad po kelerių metų į darbo rinką patektų ne tik realius verslo poreikius atitinkantys specialistai, bet ir gebantys patys imtis iniciatyvos bei kurti inovatyvius verslus. Taip būtų didinamas šalies ekonomikos konkurencingumas.

Darbo grupės narės, įmonės „Visionary Analytics“ direktorės dr. Agnės Paliokaitės įsitikinimu, sisteminė aukštųjų mokyklų konsolidacija padės optimizuoti viso sektoriaus finansus. „Centralizavus administravimo funkcijas ir efektyviai pradėjus naudoti aukštųjų mokyklų pastatus, kitą turtą, sutaupyta lėšas bus galima tikslingai investuoti į mokslo ir studijų kokybės didinimą. Labai svarbu, kad numatytos investicijos į žmones – studentus, dėstytojų ir tyrėjų darbo sąlygų gerinimą. Be to kokybinis mokslo ir studijų šuolis neišsivaizduojamas“, – teigė ji.

Neįvardintų specialistų prognozės: sviesios viltys ir mažėjanti Lietuva

Specialistai prognozuoja, kad, įvykdžius pertvarką, 2 universitetai pateks tarp 500, o vienas jų – tarp 300 geriausių pasaulyje. Skaičiuojama, kad investicijos aukštojo mokslo pertvarkai, kuri truks 4 metus, iš viso sieks apie 150 mln. eurų. Numatyta planuojamai pertvarkai panaudoti sutaupyta lėšas ir ES struktūrinių fondų investicijas.

2020 m. į aukštąjį išsilavinimą pretenduos 55 proc. mažiau jaunimo nei 2011 m.

Planas pateiktas svarstyti Vyriausybei. Aukštojo mokslo pertvarka numatyta 17-osios Vyriausybės programoje.

Darbo grupė

Pertvarkos planą parengusi darbo grupė sudaryta iš akademikų, teisės praktikų, pirmaujančių verslo kompanijų ir didžiausių verslo, studentų, viešojo sektoriaus asociacijų atstovų:

Jurgita Petrauskienė – švietimo ir mokslo ministrė (darbo grupės vadovė);
Paulius Baltokas – Lietuvos studentų sąjungos atstovas;

Eugenijus Butkus – švietimo ir mokslo ministro patarėjas

Robertas Dargis – Lietuvos pramonininkų konfederacijos prezidentas;

Unė Kaunaitė – Ministro Pirmininko patarėja;

Dalius Misiūnas – UAB „Lietuvos energija“ valdybos pirmininkas, generalinis direktorius;

Agnė Paliokaitė – UAB „Visionary Analytics“ direktorė;

Ramojus Reimeris – Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro Inovacijų politikos analizės skyriaus vedėjas, atliekantis direktoriaus funkcijas;

Rolandas Valiūnas – asociacijos „Investors' forum“ valdybos pirmininkas;

Arminas Varanuskas – asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“ vadovas;

Giedrius Viliūnas – švietimo ir mokslo viceministras;

Roma Žakaitienė – Lietuvos savivaldybių asociacijos direktorė.

Parengta pagal Švietimo ir mokslo ministerijos Komunikacijos skyriaus 2017 m. gegužės 2 d. pranešimą

VDU prof. Liudas Mažylis, Vokietijos archyve radęs Vasario 16-osios aktą

ŠIAME NUMERYJE

Svarstome aukštojo mokslo institucijų reformos planą ● 1 p.

Lietuvos mokslininkų pasiekimų tarptautinis pripažinimas ● 2 p.

Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės pranešimai ● 3, 5 p.

Didieji ir mažesnieji universitetai: dramblio ir zuikio lenktynės ● 4 p.

Pasaulio lietuvių rūpesčiai ● 5 p.

Klubas „Šeši plus“ ● 5, 7 p.

Ar regioninis universitetas reikalingas Lietuvai? ● 6 p.

Dvasingumu grįskime ugdymą ● 8–9 p.

Mokslo ir verslo integracija: išradimai ir patentai, nauji mokslo ir verslo projektai ● 9–10 p.

Iškilių asmenybių galerijoje: profesorė Milda Budrienė, profesorius Zakarijus Nemčevskis ● 11–12 p.

ĮVAIRENYBĖS

Vrublevskių bibliotekoje yra Vasario 16-osios Akto juodraštis

Tai nėra naujiena istorikams, tačiau po profesoriaus Liudo Mažylio atradimo Berlyne, visuomenė kažkaip savaime prisiminė, kad Vasario 16-osios aktas atsirado ne tuščioje vietoje. Buvo keletas originalo egzempliorių, buvo Tarybos posėdžių protokolai, pagaliau buvo juodraščiai. Vienas iš tokių juodraščių vokiečių kalba jau senokai atsidūrė Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, kažkada net buvo eksponuotas, tačiau visuomenei mažai žinomas, kaip ir kiti dokumentai apie Lietuvos Tarybos veiklą ir aplinkybes, lėmusias Nepriklausomybės paskelbimą. Šaltinis: www.alkas.lt, 2017 04 10

LIETUVOS MOKSLININKŲ TARPTAUTINIS PRIPAŽINIMAS

Lietuvos mokslininkė – tarp perspektyviausių Europos tyrėjų

FIZINIŲ IR
TECHNOLOGIJOS MOKSLŲ
CENTRAS

Fizinių ir technologijos mokslų centro mokslininkė dr. Rasuolė Lukošė, laimėjusi prestižinę Europos Sąjungos Marie Skłodowskos-Curie stipendiją, pateko į Europos Komisijos skelbiamą perspektyviausių Europos tyrėjų trisdešimtuką. Į šį sąrašą, sudarytą minint žymios mokslininkės vardu pavadintos programos 20 metų, pateko tyrėjai, 2016 m. individualių stipendijų konkursuose gavę aukščiausius vertinimus. Marie Curie individualias stipendijas sudaro atskiros programos, skirtos

įvairių sričių mokslininkams. Kasmet į visas programas pateikiama apie 9 000 paraiškų, iš kurių 16–17 proc. finansuojama, projektų įgyvendinimui skiriamos stipendijos.

Ketverius metus mokslinį darbą Berlyne dirbusi ir Humboldto universitete daktaro disertaciją apgynusi mokslininkė šiuo metu įgyvendina projektą, susijusį su plonų sluoksnių auginimu, jų analize, charakterizavimu ir galimu pritaikymu kasdieniame gyvenime. „Fizinių ir technologijos mokslų centras suteikia galimybę, pasitelkus savo ir kolegų patirtį, kurti itin jautrius magnetinio lauko jutiklius. Gautas finansavimas džiugina ir skatina siekti tyrimų rezultatų. Šis projektas yra ir tam tikra investicija į ateitį“, – teigia dr. Rasuolė Lukošė. Ji yra Medžiagotyros ir elektros inžinerijos skyriaus Didelės galios impulsų laboratorijos

Dr. Rasuolė Lukošė. FTMC nuotr.

mokslo darbuotoja.

Rasuolė yra jau antroji FTMC mokslininkė, gavusi šią stipendiją. 2015 m. tokia stipendija buvo skirta dr. Audriui Alkauskui, jau įkūrusiam savo Elektroninės struktūros teorijos laboratoriją ir buriančiam apie save entuziastingą jaunimą. Centras nuo pat savo veiklos pradžios vykdo talentų grįžimo programą. „Ieškome perspektyvių mokslininkų, kuriems baigiasi podoktorantūros stažuotės užsienyje, kurie apsigynę disertacijas, ir tariamės su jais dėl galimų mokslinių pozicijų FTMC. Ypač džiaugiamės sugrįžusiais ir jau turime ne vieną sėkmės istoriją. Jau šiemet centrą pasirinko trys jauni talentingi iš užsienio grįžtantys mokslininkai ir tai teikia daug šviesių vilčių“, – sako FTMC direktorius prof. Gintaras Valušis. Parengta pagal FTMC informaciją

Ugdymo dvasingumas – tarptautinių tyrimų akiratyje

Irena Navickienė

Lietuvos ir Ukrainos mokslininkai jau keletą metų gilina švietimo dvasingumo raidą asmenybės brandos procese, kaip ypač svarbią edukologijos problemą ir būtiną ugdymo komponentą. Kovo 30–31 d. Kijeve B. Grinčenkos universitete ir Ukrainos nacionalinėje pedagogikos mokslų akademijoje abiejų šalių mokslininkai diskutavo apie švietimo dvasingumą, jo paskirtį ir vaidmenį, ugdant visapusišką, brandžią asmenybę, ir iššūkius, kylančius kultūrų sankirtų ir globalizacijos kontekste. Diskusijas paskatino Lietuvos ir Ukrainos mokslininkų atlikti moksliniai tyrimai, kuriais remiantis parengta ketvirtoji kolektyvinė monografija „Ugdymo dvasingumo raida“ (Vilnius, Žuvėdra, 2016). Kolektyvinės monografijos rengėjas, idėjos autorius ir mokslinių tyrimų koordinatorius profesorius Jonas Kievišas pristatė šią monografiją užsienio šalių mokslininkams, pedagogams, švietimo vadovams, dalyvavusiems tarptautinėje konferencijoje „Profesinis meninis ugdymas ir meno kultūra: XX amžiaus iššūkiai“.

Diskusijų metu išryškėjo, kad Lietuvos ir Ukrainos mokslininkų požiūriai į švietimo dvasingumą yra labai panašūs – keliami asmenybės ugdymo, tautos identiteto puoselėjimo, demokratijos įtvirtinimo ir kiti klausimai. Tokiais aspektais lyginant švietimo sistemas, galima išryškinti jų savitumą, skirtumus ir bendrumą, perimti patirtį, ieškoti

Diskusija Ukrainos nacionalinės pedagogikos mokslų akademijos Švietimo vadybos universitete

efektyvesnių būdų joms tobulinti. Panašios šių šalių visuomenės demokratinės raidos problemos, kilnūs siekiai spręsti sovietinio paveldo likvidavimo uždavinius vienija Lietuvos ir Ukrainos mokslininkus, skatina juos bendradarbiauti, vykdyti mokslinius tyrimus, keistis idėjomis, dalintis patirtimi ir aktyviai dalyvauti švietimo sistemos pertvarkoje savo valstybėse.

Ukrainos nacionalinės pedagogikos mokslų akademijos Švietimo vadybos universiteto prorektorė prof. habil. Dr. Elena Otič apžvelgė ukrainiečių mokslininkų indėlį, rengiant anksčiau išleistas (2009, 2012,

2014) ir ketvirtąją kolektyvinę monografiją „Ugdymo dvasingumo raida“. Profesorius J. Kievišas atskleidė su mokinio amžiaus tarpniais susietas ugdymo dvasingumo raidos pakopas, kėlė asmens dvasinės egzistencijos klausimus. Akademikas Vasilijus Tkačenka akcentavo dvasinių vertybių reikšmę švietime ir tautos identiteto vaidmenį. Pasak akademiko, švietimas turėtų skatinti pilietiškumą

ir bendruomeniškumo jausmus, pratinti mokinį išlikti savo tautos atstovu globalaus pasaulio bendrijoje. Profesorė Anna Karas atskleidė krikščioniškomis vertybėmis grindžiamos demokratinės kultūros ypatybes ir parodė jų reikšmę Europos kultūros raidai bei ukrainiečių diasporos išlikimui.

Šioms mintims pritarė ir diskusijose dalyvavę Ukrainos, Lenkijos, Austrijos universitetų profesoriai, švietimo įstaigų vadovai, pedagogai. Jie pažymėjo kolektyvinėje monografijoje pristatytą ryšį tarp edukologinių ir teologinių išvalgų, citavo Popiežiaus Pranciškaus linkėjimą Europai drąsiai apkabinti savo praeitį, su pasitikėjimu žvelgti į ateitį, su viltimi gyventi dabartyje.

Lietuvos Respublikos ambasadoriaus Ukrainoje Mariaus Janukonio ir kultūros atašė Jurgio Giedrio, dalyvavusių minėtoje tarptautinėje konferencijoje, nuomone, teigiamas kolektyvinės monografijos įvertinimas skatina Lietuvos ir Ukrainos mokslininkus tęsti bendrus mokslinius tyrimus ir rengti penktąją kolektyvinę monografiją, ieškoti galimybių išversti ketvirtąją monografiją į ukrainiečių kalbą, plėsti abiejų šalių abipusiškai naudingą bendradarbiavimo erdvę. Autorė yra Lietuvos kalbų pedagogų asociacijos viceprezidentė, dalyvavusi minėtoje tarptautinėje konferencijoje.

Konferencija Kijeve B. Grinčenkos universitete

Lietuvos ambasadoje Kijeve. Iš kairės: Jurgis Giedrys – Lietuvos Respublikos ambasados Ukrainoje kultūros atašė, profesorius Jonas Kievišas, Irena Navickienė, ambasadorius Marius Janukonis. Autorės asmeninio archyvo nuotraukos

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Universitetų misija: diskusija ar galutinis sprendimas?

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Nemaža akademinės bendruomenės dalis pažadėtos balandžio 28-osios laukė su nemažu nerimu. Vienas iš žodžio kišenėje neieškančių kolegų tarstelėjo: „Beveik kaip Paskutiniojo Teismo dienos...“

Vyriausybė dar šiek tiek lukterėjo, matyt, nenorėdama, kad ilgasis „Darbininkų dienos“ savaitgalis būtų skirtas projektams aptarinėti, ir laukimą pasiūlymų paketą paskelbė iškart jam pasibaigus. Dabar jau gerokai aiškiau, nors liko daugybė neatsakytų klausimų. Dabar svarbiausia, ar dar bus suteiktas žodis „eiliniams“ – akademinės bendruomenės nariams. Nors Paskutiniojo Teismo (galutinio sprendimo) įvaizdis gal ir netinka, bet tie „eiliniai“, pradėdant profesoriais ir baigiant asistentais, nežino, kokios yra diskusijų ribos. Neaišku, ar Premjero sudarytos darbo grupės vadovai yra nusiteikę išklausti ir... paklausti.

Demokratinėje teisinėje valstybėje tai būtų neginčijama: romėnų filosofo Liucijaus A. Senekos sentencija „*Audiatum et altera pars*“ (tebūnie išklaudyta ir antroji pusė) yra daugelio problemų išeities taškas. Bet puikiai žinome, kad nei demokratinė, nei juo labiau teisinė valstybė dar netapome. Dar tik svajojame, kad taip turėtų būti. Bent 80 procentų... Jei taip jau būtų, piliečiai iš Lietuvos dešimtimis tūkstančių svetur nebėgtų. O gal niekur tos išsvajotos „demokratinės teisinės“ aplinkos nėra, juk ir paties Senekos likimas – graudžiai tragiškas? Vis dėlto dažniausiai tikimės, kad „bent šį kartą“ taip nenutiks, kad rami dalykiška diskusija – ne tik galima, bet ir pageidautina.

Abejoti verčia tik gegužės 2 d. rytą paskelbto pranešimo komentaras apie darbo grupės sudėtį: „Pertvarkos planą parengusi darbo grupė sudaryta iš akademikų, teisės praktikų, pirmaujančių verslo kompanijų ir didžiausių verslo, studentų, viešojo sektoriaus asociacijų atstovų.“ Tačiau kiek tarp tuzino išvardintų grupės narių yra tų „akademikų“? Gal reikėjo atsargiau vartoti daugiskaitą?

Viena iš daug ir garsiai viešojoje erdvėje kalbančių neseniai išrinkto Seimo narių per Vyriausybės valandą užklauskė ir pati sau atsakė, kaip didžiausią problemą įvardindama dabar universitetuose dirbančių dėstytojų amžių ir etato dalį. Tačiau viena – dalyvauti televizijos laidoje ir emociškai šnekėti bet kurio klausimu, apie viską turint savo „tvirtą ir neginčijamą nuomonę“. Televizijos laidoje labiau reikia ne faktų, o vaidybos. Minėta ponija tokią gebėjimą turi. Visai kas kita – dalykiškai suformuluoti klausimą Vyriausybės valandoje ar akademinėje aplinkoje. Problema – ne profesūros amžius, o visų bet kurio amžiaus dėstytojų galimybė dirbti visu etatu ir gauti atlyginimą, kuris leistų oriai pragyventi. Kai dėstytojas, mokslų daktaras docentas, perkopęs savo 50-metį, priverstas dirbti taksistu arba lakstyti po kelias aukštąsias mokyklas, kad galėtų pragyventi, tai jau nebegali būti laikoma normalia padėtimi.

Kiek kitoks – profesūros vaidmuo. Aukščiausio lygio dėstytojai privalo turėti normalų atlyginimą pagrindinėje darbovietėje, tačiau jie visada turėtų būti kviečiami ir į kitus universitetus, net ir skirtingose valstybėse, nes jie platina naujausią informaciją, kuria inovacijas ir skatina jas diegti, garsina valstybę ir kuria perspektyvų jos įvaizdį.

Paskelbtame pertvarkos plane yra įdomių momentų. Kai kurie pasiūlymai – gal kiek ir netikėti, bet gal racionalūs? Pavyzdžiui, daug ką nustebino siekis technologijos mokslų kryptį priskirti Klaipėdos universitetui. Tačiau tiems, kurie yra išsamiau susipažinę su šio universiteto jau atliktais ir planuojamais darbais, tokios specializacijos pasiūlymas gali atverti naujų perspektyvų. Gal šio pasiūlymo autoriai jau numatė, kur siūlys perkelti kitų sričių tyrimus ir atitinkamas studijas?

Įdomus ir projektas įtraukti Vilniaus universitetą į regioninių problemų nagrinėjimą. Galimybė, studijuojant Šiauliuose, įgyti stipriausio Lietuvos universiteto diplomą gali paskatinti gabų jaunimą susidomėti regionų raidos klausimais ir sustiprinti regioninės politikos tyrimus. Daug kas priklausys nuo to, kaip Vilniuje bus suvokiama regio-

niškumo ir siaurosios specializacijos sąvokų skirtis, kaip ten matomos regionų ekonomikos atkūrimo perspektyvos ir tikros savivaldos diegimo keliai. Jei arogantišką ir primitivią „provincijos“ sampratą pakeis įdėmus antropologinės strateginio valdymo metodologijos supratimas, tai netrukus gali išryškėti, kokių plataus profilio specialistų reikia atokesnių, žemo urbanizacijos lygio vietovių pažangai skatinti. Tik abipusiškai pagarbus ir lygiateisiškas abiejų institucijų akademinė bendruomenių dialogas gali padėti rasti naują, tačiau Lietuvai labai svarbią, mokslinių tyrimų kryptį ir pertvarkyti atitinkamų studijų turinį.

Dabar labai svarbu nepainioti priežasčių ir pasekmių. Svarbiausia kiekvieno universiteto potencialo dalis – žmonės. Siekiant pažangos universitetiniame ugdyme, būtina įsisąmoninti keletą tikslų:

1) universiteto dėstytoju, išskyrus gal tik keletą bazinių disciplinų, nagrinėjamų pirmame ir antrame bakalauro studijų kursuose, turi būti mokslininkas. Todėl jam gyvybiškai būtina dirbti mokslinį darbą: dirbti projektuose, dalyvauti ekspedicijose, eksperimentuoti, o veiklą laboratorijoje derinti su dalyvavimu, diegiant inovacijas gamyboje arba viešajame sektoriuje. Doktorantai, mokslų daktarai, docentai – mokslinių komandų nariai. Tačiau svarbiausia profesoriaus misija – kurti savo akademinę mokyklą ir telkti komandą, kurią vienyti svarbiausia idėja;

2) Lietuvos mokslininkai pirmiausia turi dirbti Lietuvos ūkiui, jų idėjos turi būti panaudojamos ūkio pažangai ir visuomenės gerovei. Puiku, kai mokslininko darbų reikšmė yra tarptautinė, skirta visam pasauliui, tačiau jis niekada negali pamiršti, kad dirba Lietuvai. Aišku, kad moksliniam darbui reikia naujausios įrangos, kuria galėtume naudotis kooperuodamiesi;

3) universiteto dėstytojas turi būti pedagogas, t. y. turėti pedagoginį pašaukimą, siekį dirbti su studentais. Yra puikių mokslininkų, kurie vis dėlto niekada negalės būti dėstytojais, nes neturi pedagogo profesijai būtinų asmenybės savybių. Tačiau vien pašaukimo neužtenka, dėstytojas privalo turėti edukologijos žinių ir nuolat tobulinti savo pedagoginius gebėjimus. Studentų mylimas dėstytojas ugdo būsimąjį visuomenės elitą – inteligentiją, aukštuomenę, kultūrinę aristokratiją, gražiausia šio žodžio prasme;

4) studijos universitete yra trijų pakopų: bakalauro, magistrantūros ir doktorantūros. Būtina visų šių pakopų kokybė ir aiški galimybė pereiti į aukštesnę pakopą. Natūralu, kad kai kam užteks bakalauro pasirengimo ir jie išeis dirbti, taikydami jau įgytas žinias. Tačiau magistro studijos yra susijusios su moksliniais tyrimais. Gavusieji magistro laipsnį užims aukštesnę padėtį profesinėje veikloje. Dalis jų eis į trečiąją pakopą ir taps doktorantais. Tačiau tikrai ne visi, apgynę disertacijas, taps mokslininkais. Didžioji daktarų dalis išeis į profesinę veiklą, tapdami padalinių, įmonių vadovais. Mokslininkais liks tik tie, kurie visą savo gyvenimą pašvęs naujų idėjų ir sprendimų paieškai;

5) naujų mokslinių atradimų, kartais net atsitiktinai, gali atskleisti asmuo bet kurioje studijų ar net profesinės veiklos pakopoje. Tai gali būti net pastabus bakalaurlantas, magistrantas ar doktorantas. Universitetinis ugdymas turi būti daug geriau susijęs su praktika, verslu, valstybės strategijų rengimu, mokslo arba ūkio politika. Didieji atradimai jau sunkiai įsivaizduojami be naujausią informaciją nagrinėjančio kolektyvo arba be naujausia įranga disponuojančio mokslo centro.

Šiuo metu visose trijose studijų pakopose yra didelių problemų. Jas ir reikia spręsti, o ne tikėtis, kad viskas išsispręs savaime, kažkuriuos universitetus prie kažko prijungus. Universitetai kuriami šimtmečiams. Tai Alma Mater, su kuria savo likimą susieja ištisos absolventų kartos. Universitetas turi Alumnų institutą, svarbų tiek patiems alumnams, tiek ir universitetui. Absolventai čia gali ne tik atnaujinti ir tobulinti žinias, bet ir padėti universitetui tobulinti studijas, prisidėti prie mokslo tyrimų bazės stiprinimo. Alumnai tampa tiek verslo, tiek ir valstybės vadovais. Jų patirtis yra neįkainojama. Vargu ar šiandien galvojama apie tai, kas perims reorganizuojamų universitetų alumnus.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Sisteminė aukštojo mokslo pertvarka. Gegužės 2 d. Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos bei Lietuvos socialdemokratų partijos frakcijų koalicija susirinko diskutuoti apie aukštojo mokslo pertvarkos planą, apimančią studijų kokybę, aukštojo mokslo finansavimo ir tinklo konsolidavimo aspektus. Numatomos aukštojo mokslo pertvarkos planą pristatė švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė. Švietimo reformos svarbiausi tikslai yra studijų finansavimo pertvarka, studijų kokybės vertinimo sistemos pakeitimas ir darbo užmokesčio akademikams didinimas. Siekiama, kad Lietuvoje veiktų du tarptautinio lygio ir du technologijų universitetai. Vilniaus universitetas (VU) ir naujas Kauno universitetas matomi kaip tarptautinio lygio universitetai. Prie VU siūloma jungti Mykolo Romerio (MRU) ir Lietuvos edukologijos universitetus (LEU), VU dalimi taptų Šiaulių universitetas (ŠU). Kaune norima jungti Kauno technologijos universitetą, Vytauto Didžiojo universitetą, Aleksandro Stulginskio ir Lietuvos sporto universitetą. Akademikų algoms kelti per metus numatoma skirti 22,5 mln. eurų. Aukštojo mokslo sistemos reforma leis sutaupyti 50 mln. eurų.

Koalicijoje pristatyta švietimo reforma matoma ne kaip baigtinis rezultatas, o kaip tęstinis procesas, kurio tikslas – galimybė gauti tinkamą švietimo kokybę Lietuvoje, o ne vykti to ieškoti svetur. „Kol kas apie universitetų jungimą, jiems prieštaraujant, nekalbama. Kalbama apie nemokamą auštąjį mokslą, studijų kokybę. O pats tinklas – kitas apsisprendimo kausimas, kuris susijęs su aukštųjų mokyklų finansavimu“, – sakė LVŽS frakcijos seniūnas Ramūnas Karbauskis.

Seimui pristatyti naujojo Darbo kodekso pakeitimai. Seimas pradėjo svarstyti naujojo, nuo liepos 1 d. įsigaliosiančio, Darbo kodekso ir lydymųjų teisės aktų pakeitimus, kurie parengti pagal Trišalėje taryboje bendru sutarimu pasiūlymus. Teikiama pakeitimais numatoma, kad darbo rinkoje galėtų dalyvauti visi asmenys, t. y. ir turintys negalią. Darbo kodekse numatoma nustatyti darbdavio pareigą teikti informaciją apie darbo užmokestį, taip pat dėl terminuotų sutarčių, nuotolinio darbo, ne viso darbo laiko ir laikinųjų darbuotojų.

Siūlomomis nuostatomis taip pat siekiama įtvirtinti reikalavimą konsultuotis su darbuotojų atstovais, įvedant suminę darbo laiko apskaitą. Numatoma, kad suminės darbo laiko apskaitos atveju maksimalus darbo laikas būtų 52 val. be papildomo darbo ir netaikant šio maksimalaus darbo laiko budėjimui. Darbo kodekse planuojama nustatyti darbdaviui papildomas pareigas, kai darbuotojas dirba ilgesnį nei vidutinį 48 val. per savaitę darbo laiką – darbdavys turės turėti darbuotojo sutikimą. Nakties darbo laiko apskaitinį laikotarpį siūloma ilginti nuo 1 iki 3 mėnesių, o darbo laiko apskaitos tvarkymas būtų nustatomas visiems darbuotojams, išskyrus darbuotojus, kurie dirba nekintančiu darbo dienos grafiku.

Pagal teikiamus pakeitimus, jeigu darbovietėje yra darbdavio lygmeniu veikianči profesinė sąjunga, kurios nariais yra daugiau kaip trečdalis visų darbdavio darbuotojų, darbo taryba nebūtų sudaroma, o profesinė sąjunga įgytų visus darbo tarybos įgaliojimus ir vykdytų visas šio kodekso darbo tarybai priskirtas funkcijas. Po pristatymo už projektus balsavo 60 Seimo narių, prieš – 1, susilaikė 47 parlamentarai.

Rezoliucija dėl Lukiškių aikštės sutvarkymo. Priimtu dokumentu Seimas atsižvelgia į tai, kad Lukiškių aikštė Vilniuje formuojama kaip pagrindinė reprezentacinė Lietuvos valstybės aikštė su laisvės kovų memorialiniais akcentais. Tačiau, praėjus aštuoniolikai metų nuo tai nustačiusio Seimo priimto nutarimo įsigaliojimo, nėra jokio aiškumo dėl Lukiškių aikštės sutvarkymo darbų užbaigimo iki Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo. Vyriausybės skirtos finansavimo nepakanka net būtiniausiems aikštės sutvarkymo darbams užbaigti, o kovotojų už Lietuvos laisvę atminimo įamžinimo memorialui lėšų iš viso neskirta. Atsižvelgiama į tai, kad idėjai 2018 m. vasario 16 d. Lukiškių aikštėje pastatyti ir atidengti paminklą „Per amžius kovojusiems ir žuvusiems už Lietuvos laisvę atminti“, kuriame yra numatyta vieta tautos ir valstybės simboliui Vyčiui, pritarė visuomeninės patriotinės organizacijos. Seimas prašo Vyriausybės skirti papildomų lėšų Lukiškių aikštės sutvarkymo darbams užbaigti, pritarė Vyčio paramos fondo iniciatyvai Lietuvos

Didieji ir mažesnieji universitetai: dramblio ir zuikio lenktynės

Laura Žemaitienė

Užsimoję sumažinti aukštojo mokslo tinklą, politikai, regis, šiandien išties bando ieškoti argumentų: valstybės biudžeto resursai – riboti, demografinė kreivė šalyje leidžiasi žemyn, nepasiekiami aukštųjų tarptautinių reitingų vietų, rengiami specialistai lyg ir netenkina darbo rinkos poreikių. Tačiau ar iš tiesų realu, kad dirbtinai sukurti stambūs dariniai su keliolika ar keliasdešimt tūkstančių besimokančiųjų galėtų tapti tarptautiniuose reitinguose gerai matomais lyderiais? Kokios tarptautinės tendencijos? Atrodo, svarių argumentų šiandien turi ir pasisakantieji už globaliu mastu gerokai didesnius universitetus, tačiau lyderystės šansų turi ir kompaktiški, savo vadinamojoje nišinėje specializacijoje aktyviai su verslu bendradarbiaujantys universitetai.

Europos universitetų asociacija – už aukštųjų mokyklų spektro įvairovę

Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas akademikas Eugenijus Jovaiša pastebi, kad Europos universitetų asociacija šiuo metu taip pat pasisako už aukštųjų mokyklų spektro įvairovę. „Akcentuojama, kad nedideli, tačiau turintys aiškią savo veiklos kryptį universitetai yra ne mažiau reikalingi

LR Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas akad. Eugenijus Jovaiša

nei daugiaprofiliniai. Ir jie gali sėkmingai užtikrinti specialistų rengimo poreikį, sėkmingai plėtoti mokslą, lanksčiai bendradarbiauti su įvairių sektorių organizacijomis ir verslu. Ir atviras klausimas, kokiomis sąlygomis vienas ar kitas universitetas gali efektyviau dirbti, t. y. ar kaip atskiras elementas, ar konsoliduotas su kitu universitetu. Praktika rodo, kad iš sinergijos kartais gali gauti pozityvą, o kartais – ir negatyvą, nes nelygu, kokios yra sinergijos darinio prielaidos“, – svarsto pašnekovas.

Kol kas nei Seimo Švietimo ir mokslo komitetas, nei universitetų bendruomenės bei plačioji visuomenė nėra informuoti netgi apie šio projekto metmenis. Tačiau akad. E. Jovaiša neabejoja, kad Vyriausybės parengtas projektas negalės būti įgyvendinamas deklaratyviai. „Pirmiausia turime apsvarstyti, kokie veiksniai gali pagerinti vienos ar kitos mokslo šakos vystymą. Be to, Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kokias konstitucines teises turi mūsų universitetai. Todėl Vyriausybės rekomendacijos privalės būti diskutuojamos“, – neabejoja akademikas.

Reitingų viršūnėse didžiausieji nesipuikuoja

Į klausimą, ar specializuotas, ar bendraprofilinis universitetas sėkmingiau išves Lietuvos universitetus į aukštumas, šiuo metu agroverslo sektoriui specialistus rengiančio

Aleksandro Stulginskio universiteto rektorius prof. dr. Antanas Maziliauskas (pirmas iš dešinės)

Aleksandro Stulginskio universiteto rektorius prof. dr. Antanas Maziliauskas atsako retoriniu klausimu: „Ar įmanoma ekspertu Nr. 1 būti visose srityse?“ Pašnekovo nuomone, tai nepasiekiami nei žmogui, nei mokslo įstaigai, nes geriausių ekspertu galima būti tik savo srityje.

„Pasaulyje esama išties įspūdingo dydžio universitetų. Tarkime, Indijoje Mahatma Gandžio universitete mokosi 3,5 mln., Bangladešo nacionaliniame universitete – 2 mln. studentų. Tačiau pasaulio universitetų reitingų viršūnėse šių aukštųjų mokyklų, deja, nematyti. O Pizos aukštoji bendroji mokykla (Italija) su vos 545 studentais patenka į tokių reitingų antrąjį šimtuką. Kitaip tariant, tikrai ne dydis lemia universiteto lygį“, – neabejoja pašnekovas.

„Paanalizavus tarptautinius reitingus, akivaizdu, kad pirmajame dešimtuose šiandien nėra didžiausių universitetų. Reitingo viršūnėje esančiame Oksfordo universitete mokosi 19,7 tūkst. studentų, o antrąją vietą užimančiame Kalifornijos technologijos institute – vos 2,1 tūkst., septintoje vietoje esančiame Prinštone universitete – 7,9 tūkst. Specializuotų universitetų grupėje pirmąją minėtas Kalifornijos technologijos institutas, o devintoje rikiuojasi Švedijos žemės ūkio universitetas, kuriame mokosi vos 3,8 tūkst. studentų“, – vardija pašnekovas.

Specializuotieji bendradarbiautų efektyviau

Prof. A. Maziliauskas neabejoja, kad verslui šiuo metu gyvybiškai reikalingos inovacijos. Šioms inovacijoms kurti Lietuva turi puikią materialinę bazę. Pasinaudojant ES investicine parama, įsteigti keli mokslo slėniai su atviros prieigos centrais ir moderniomis laboratorijomis, kuriomis gali sėkmingai naudotis su universitetais bendradarbiaujantis verslas. „Ši bazė šiandien yra tokio pat aukšto lygio, kaip ir Vakarų Europos mokslo įstaigose. Todėl Lietuvos atstovai, kaip lygiaverčiai partneriai, gali sėkmingai vykdyti netgi labai stambius ir ambicingus tarptautinius projektus. Dabar laikas šią infrastruktūrą įdarbinti. Kompaktiškų specializuotų aukštųjų mokyklų bendruomenės, tiesiogiai bendraujančios su jų sektoriuose dirbančiais verslais, tai padaryti gali efektyviau“, – įžvalgomis dalijasi pašnekovas.

ASU rektorius nuomone, specializuotiems šalies universitetams platesnę erdvę

studijoje prognozuojama, kad plačios apimties studijų ir tyrimų universitetai bus neįvykinti jau po 10–15 metų“, – argumentuoja A. Maziliauskas, pabrėždamas, kad pažangaus universiteto varomąją jėgą turi sudaryti kelios dedamosios: studijos, mokslas, gebėjimas verslui perduoti atliktų tyrimų rezultatus ir aktyvus išitraukimas į visuomeninius bei ekonominius procesus.

Universitetų partneriai tikisi diskusijų

UAB „Arvi“ viceprezidentas Alfonsas Tamošiūnas, vienas iš asociacijos „Slėnis Nemunas“ steigėjų, taip pat pritaria nuostatai, kad ne dydis lemia universiteto veiklos efektyvumą. „Tarkime, agroverslas, kuriame dirba ir mūsų įmonių grupė, yra specifinė šaka. Jai tikrai būtinas vadinamasis sektorinis universitetas. Aukštojo mokslo optimizavimas galbūt ir tikslingas tose šakose, kurioms specialistus rengia keli universitetai“, – kalba A. Tamošiūnas. Jo teigimu, šiandien itin stebina tai, kad aukštojo mokslo reforma pradėta, nediskutuojant su verslu, neatsižvelgus į jo lūkesčius, į universitetų

ASU absolventai

absolventų, nevyriausybinių organizacijų nuomones.

„Mano manymu, dėl sektorinio agroverslo specialistus rengiančio universiteto turėtų pasisakyti ir šio verslo bendruomenė. Šiuo metu Lietuvos žemės ūkis yra europinio lygio, tačiau klausimas, ar jis toks būtų be partnerystės su ASU. Šiandien turime kalbėti apie tai, kaip padidinti rengiamų aukščiausios kvalifikacijos specialistų ir mokslo daktarų skaičių, nes jų reikės vis daugiau, taip pat kaip ir kuo racionaliau panaudoti mokslo bazę. Vaizdžiai tariant, kaip dramblys ar karvė niekada nepralenks zuikio, taip ir daugiaprofilinis universitetas nepralenks specializuoto, dirbančio tam tikram ūkio segmentui“, – neabejoja UAB „Arvi“ viceprezidentas A. Tamošiūnas ■

Universitetų rektoriai LMA visuotiniame susirinkime. Iš kairės: Juozas Augutis (VDU), Artūras Žukauskas (VU) ir Alfonsas Daniūnas (VGTU). J. Jasičiū nuotr.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PRANEŠIMAI

Vyriausybė pasiryžusi 2018 m. pastatyti estakadą Rusnėje. Balandžio 21 d. Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis lankėsi Rusnėje, kur su Šilutės rajono savivaldybės ir vietos bendruomenės atstovais aptarė potvynių užliejamo kelio į Rusnę problemą ir galimus jos sprendimo būdus. Apžiūrėjęs potvynių užliejamo kelio atkarpą, premjeras pabrėžė, kad visas kelio ruožas nuo Šilutės iki Rusnės yra tragiškos būklės.

„Vyriausybė yra pasiryžusi padaryti du dalykus: pirmą, pastatyti estakadą 2018 metais, antra, rekonstruoti visą kelio ruožą nuo Šilutės iki Rusnės“, – susitikimo su Rusnės bendruomene metu teigė S. Skvernelis. Vyriausybės vadovo teigimu, jeigu konkursas bus paskelbtas sąžiningai, konkurencingai, projektui įgyvendinti turėtų užtekti 10 mln. eurų. Anot Ministro Pirmininko, estakada būtų graži dovana Rusnės bendruomenei minint Valstybės atkūrimo šimtmetį.

Prioritetinių darbų sąrašas. Vyriausybė patvirtino struktūrinių reformų kryptis ir prioritetinių darbų sąrašą, kuriuos vykdančios bus siekiama sisteminių pokyčių. Taip pat sutarta dėl naujos biudžeto sudarymo

tvarkos, vadinamojo „pokyčių krepšelio“. Tai užtikrins tinkamą numatytų reformų finansavimą. „Pagrindinis siekis – socialinės atskirties mažinimas ir žmonių gerovės augimas. <...> Būtent į struktūrines reformas bus sutelktas visas Vyriausybės darbas ir resursai“, – sakė premjeras Saulius Skvernelis.

Didelis dėmesys skiriamas socialinei apsaugai. Bus siekiama užtikrinti nuoseklų socialinio draudimo pensijų didėjimą, atsižvelgiant į augančią ekonomiką, numatyta socialines išmokas susieti su minimaliu vartojimo krepšeliu, sukurti vienišo pensinio amžiaus asmens paramos sistemą, didinti finansines paskatas ir plėsti paslaugas jaunuoms ar vaikus auginančioms šeimoms.

Vyriausybė vykdys kryptingą regionų plėtrą, parengs Lietuvos teritorijos bendrąjį planą, sukurs paskatas vietos ekonominiams, istoriniams ir kultūriniam potencialui didinti bei infrastruktūrai vystyti. Kompleksinėmis priemonėmis bus siekiama pritraukti stambias didelės pridėtinės vertės gamybos investicijas, sukurti talentų pritraukimo ir išlaikymo Lietuvoje sistemą.

Mokesčių sistemos struktūra bus tobulinama ekonomikos augimui palankia

kryptimi ir vyks mokesčių bazės optimizavimas. Taip pat Vyriausybė didins energijos vartojimo efektyvumą, didelį dėmesį skirs strateginei ekonominei infrastruktūrai plėtoti.

Ketinama iš esmės pertvarkyti švietimo ir mokslo finansavimą, didinti neformaliojo švietimo įvairovę, prieinamumą ir gerinti jo kokybę, sukurti darnaus profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų tinklą. Ši Vyriausybė sieks įtvirtinti Lietuvos kultūros vaidmenį valstybės politikoje ir sukurti tvarų finansinį modelį.

Siekiant viešojo sektoriaus efektyvumo, numatoma įsteigti nacionalinį paslaugų centrą, įdiegti LEAN metodologiją valstybinio sektoriaus įstaigose ir optimizuoti vidaus procesus. Ketinama sukurti ir įdiegti valstybinio turto efektyvaus centralizuoto valdymo sistemą, konsoliduoti valstybės informacinius išteklius ir infrastruktūrą. Bus vykdoma strateginio planavimo ir biudžeto formavimo sistemos pertvarka, didinant orientaciją į rezultatus ir užtikrinant finansinį tvarumą.

Valstybės valdomų įmonių veiklos skai-drinimas ir gražos visuomenei didinimas

taip pat įrašytas į svarbių darbų sąrašą. Bus modernizuotos viešosios ir administracinės paslaugos, supaprastinant ir trumpinant procesus, valstybės institucijų duomenys taps labiau atviri, bus įdiegta vienoda konsultavimosi su visuomene praktika.

Laukia valstybės interesus tenkinančių verslo atstovų siūlymų. Balandžio 20 d. Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis dalyvavo kasmetiniame ministrų kabineto ir Lietuvos pramonininkų konfederacijos prezidento posėdyje, kurio metu aptartas šalies konkurencingumas, darbo santykių liberalizavimas, kova su šešėline ekonomika, daug dėmesio skirta viešojo sektoriaus reformai ir mokesčių pertvarkai. Premjeras pabrėžė, kad laukiami valstybei naudingi ir reikalingi, o ne pavienius interesus tenkinantys verslo atstovų pasiūlymai. Jis pabrėžė, kad Vyriausybė sieks mažinti darbo jėgos mokesčių našta, peržiūrės ir atsakys neefektyvių galiojančių mokesčių lengvatų, mokestinėmis priemonėmis skatins investicijas į inovacijas ir mokslinius tyrimus bei eksperimentinę plėtrą, rems alternatyvių finansavimo šaltinių inovatyvioms įmonėms pritraukimą. ■

Kada Australijos lietuviai turės galimybę grįžti į Lietuvą?

Doc. dr. Stasys Tumėnas

Nemažai Jungtinėse Amerikos Valstijose ir kitose šalyse gyvenusių lietuvių, užsidirbusių tose šalyse pensijas, po 1990-ųjų grįžo gyventi į Lietuvą. Deja, Australijos lietuviams senjorams sugrįžti gyventi į Lietuvą kol kas nėra jokių galimybių dėl tarpvalstybinių teisinių „kaszus“ arba, pasakysiu griežčiau, mūsų pareigūnų neveiklumo. Į mane, Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos narį, kreipėsi susirūpinę ir negalintys grįžti lietuviai, nes Australija nepasirašo sutarties su Lietuvos Respublika dėl jų pensijų pervedimo į mūsų valstybę.

Todėl kreipiausi į Užsienio reikalų ministeriją bei Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, prašydamas pagal kompetenciją apsvarstyti tarptautinės sutarties dėl uždirbtos pensijos mokėjimo tarp Lietuvos ir Australijos sudarymo tikslumą ir galimybę greičiau inicijuoti jos parengimą bei pasirašymą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministras Linas Kukuraitis raštu atsakė, kad Australijos užsienio reikalų ir prekybos departamentas 2016 m. sausio 25 d. nota Nr. 16/06/EUD informavo, jog Australijos Vyriausybė nuolat peržiūri savo derybinius prioritetus ir galimybes sudaryti naujas dvišales sutartis

socialinės apsaugos srityje. Tačiau šiuo metu derybų grafikas yra visiškai užpildytas ir sutarties sudarymo su Lietuva poreikis bei galimybės bus analizuojamos ateityje, taigi, ne anksčiau kaip po metų, jeigu šis Lietuvos prašymas bus įvardintas kaip reikalingas, svarbus ir tikslingas Australijai.

Užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius teigia, kad Užsienio reikalų ministerijos pareigūnai apie šią problemą primena kiekvieno dvišalio susitikimo metu. Paskutinį kartą Lietuvos siekis sudaryti šią sutartį buvo išsakytas 2016 m. lapkričio 30 d. užsienio reikalų ministro susitikimo su Australijos ambasadoriumi metu. Tai teikia vilties.

Australijoje veikia labai sudėtinga ir griežta pensijų sistema, tačiau tai, kad ši nemaloni padėtis, kai Australijos lietuviai nori, bet negali sugrįžti į Lietuvą, nes negali „parsivežti“ Australijoje užsidirbtų pensijų, nesprendžiama net nuo 2001 metų, yra apmaudu. Esu įsitikinęs, kad Lietuvos Vyriausybė vėl turi kreiptis į Australiją ir prašyti nedelsiant peržiūrėti tarptautines sutartis. Pastaruoju metu iš tribūnų nuolat kalbama, kad reikia susigrąžinti į Lietuvą išsivaikščiojusius tautiečius. Taigi padėkime ir savo senjorams oriai praleisti senatvę savo tėvų žemėje – Lietuvoje. *Autorius yra LR Seimo narys* ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

valstybės atkūrimo šimtmečio proga iki 2018 m. vasario 16 d. Lukiškių aikštėje, Vilniuje, pastatyti kovotojų už Lietuvos laisvę atminimo įamžinimo memorialą su Vyčio skulptūra. Seimas ragina Vyriausybę ir Vilniaus miesto savivaldybę, bendradarbiaujant su Vyčio paramos fondu, operatyviai spręsti visus organizacinius klausimus, susijusius su paminklo „Per amžius kovojusiems ir žuvusiems už Lietuvos laisvę“ pastatymu iki 2018 m. vasario 16 d.

„Rail Baltica“ – naujas ekonominis koridorius. Seimo Ekonomikos komiteto pirmininkas Virginijus Sinkevičius, Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkas Stasys Jakeliūnas, Europos reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas Linas Balsys, Seimo nariai Artūras Skardžius, Virgilijus Poderys ir Jurgis Razma balandžio 24 d. dalyvavo Rygoje surengtame pasauliniame forumo „2017 – „Rail Baltica“ – naujo ekonominio koridoriaus tiesimas“. Už projekto „Rail

Baltica“ įgyvendinimą ir už renginio organizavimą atsakinga bendra Lietuvos, Latvijos ir Estijos įmonė „RB RAIL“ pakvietė atstovus iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos ir Suomijos, Europos Komisijos ir nacionalinių parlamentų.

Pagrindinė projekto koordinatore Katerina Trautman (*Catherine Trautmann*) ir Baltijos valstybių, projektą koordinuojančių ir įgyvendinančių institucijų ir jų partnerių atstovai pristatė projekto pagrindines nuostatas ir įgyvendinimo planus. Svarbiausiu renginio akcentu tapo projekto „Rail Baltica“ sąnaudų ir naudos analizė. „Rail Baltica“ yra strateginis ir ilgalaikis geležinkelio projektas, kurio tikslas – plėtoti aukštos kokybės keleivių vežimo ir krovinių gabenimo paslaugas tarp Baltijos valstybių, Lenkijos Respublikos ir kitų ES valstybių narių. 2017 m. sausio 30–31 d. Baltijos ministrų pirmininkų susitikimo Taline metu pasirašytas tarpvyriausybinių susitarimų dėl projekto „Rail Baltica“ įgyvendinimo. ■

Pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje minėjimas. Gegužės 3 d. Seimo laikinoji Gegužės 3-iosios grupė ir Lenkų diskusijų klubas surengė diskusiją „Gegužės 3-ioji – Lietuvos ir Lenkijos istorinės bendrystės svarba Europai“, skirtą 1791 m. pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje dienai. „1791 m. gegužės 3-iosios Konstitucija buvo pirmoji rašytinė Konstitucija Europoje ir antroji pasaulyje po JAV Konstitucijos. Ši Konstitucija žymėjo naują bendros Lietuvos ir Lenkijos valstybės pastangą reformuotis ir taip apsisaugoti nuo pragaištingų užsienio grėsmių. Gegužės 3-iosios Konstitucijos bendras paveldas yra mums svarbus šiandien, kai grėsmės mūsų regione vėl didėja, kai bendros Lietuvos ir Lenkijos pastangos yra labai svarbios, padedant Ukrainai, kai Lietuvos ir Lenkijos geri santykiai įgauna visam regionui ypatingos strateginės reikšmės“, – teigė diskusijos moderatorius Andrius Kubilius. ■

LIETUVOS KASDIENYBĖ

Seime – jau septintą kadenciją, arba klubas „Šeši plus“

Balandžio 6 d. LR Seimo Pirmininko pavaduotoja išrinkta Seimo Lietuvos socialdemokratų partijos frakcijos seniūnė Irena Šiaulienė. „Esu įsitikinusi, kad sėkmingas valstybės kūrimas ir jos raida yra ne vienos kurios nors partijos reikalas, o didžiausia atsakomybė ir visų mūsų bendras darbas“, – pabrėžė Seimo Pirmininko pavaduotoja.

Socialdemokratė Irena Šiaulienė Seime dirba septintą kadenciją: „Praėjusią kadenciją Seime mes įsteigėme parlamentinį klubą „Šeši plus“, tai yra parlamentarų, kurie Seime jau šešios kadencijos ir daugiau. Šiam klubui priklausome viso labo tik keturi: Gediminas Kirkilas, Algimantas Salamakinas, Andrius Kubilius ir aš.“ Teko dirbti įvairiuose Seimo komitetuose, komisijose, tarp

■ Nukelta į 7 p.

Ar regioninis universitetas reikalingas Lietuvai?

Nors didmiesčių bendruomenės regioninius universitetus neretai linkusios laikyti didžiųjų šešėlyje, savarankiško regione veikiančio universiteto vaidmuo kraštui – didžiulis. Pastarasis ne tik suteikia aukštąjį išsilavinimą, bet ir prisideda prie regiono plėtros bei mažina neigiamus demografinius pokyčius. Tai patvirtina ir neseniai bendrovės „Spinter tyrimai“ atliktas šalies ir Šiaurės Lietuvos gyventojų nuomonės dėl aukštojo mokslo pertvarkos procesų tyrimas. Remiantis jo rezultatais, dauguma, t. y. 66 proc., tyrime dalyvavusių Lietuvos gyventojų vienareikšmiškai pasisako už regioninių universitetų poreikį.

Regiono pažangos variklis

Bendrovės „Spinter tyrimai“ duomenimis, kone 70 proc. apklaustųjų sutinka, kad vietos universitetai prisideda ir prie regiono plėtros. Nors didieji Lietuvos miestai yra laikomi ekonominiiais centrais, kurie pritraukia daugiausia užsienio investicijų ir kuriuose vyrauja didžiausia darbuotojų paklausa, pramonės ir verslo sektorius pakankamai išplėtotas ir regionuose. Ekonomika šalyje atsigauja, o dėl emigracijos darbuotojų mažėja, todėl kvalifikuotą, aukštąjį išsilavinimą turinčių specialistų ima trūkti tiek didžiuosiuose Lietuvos miestuose, tiek regionuose.

„Į užsienio investuotojų interesų lauką vis dažniau patenka ir mažesni miestai, tokie kaip Šiauliai ar Panevėžys. Juose spėjusiems įsitvirtinti užsienio verslininkams nuolat reikalingi žmonės, ypač turintys su technologijomis susijusį išsilavinimą. Šiauliuose veikiančios įmonės jau dabar tarpusavyje dalijasi dar universitete rengiamus mechanikos inžinierius ir informacinių technologijų specialistus. Kadangi ateitis priklauso automatikai ir robotizacijai, tikėtina, kad specialistų, gebėsiančių valdyti šią techniką, poreikis ateityje tik didės“, – kalbėjo Edita Grigaliauskienė, Šiaulių prekybos, pramo-

Regbio tarptautinio turnyro nugalėtojai su universiteto rektoriumi ir L. Bivainiene. ŠU fotoarchyvo nuotr.

duoti studijas regiono universitete. Tačiau remiantis naujausiais Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro duomenimis, Šiaulių universitetas gali pasigirti vienais geriausių įsidarbinimo rodiklių šalyje – 80 proc.“, – sakė Šiaulių universiteto rektorius prof. Donatas Jurgaitis.

Mažiau socialinės atskirties ir neigiamų demografinių pokyčių

Visuomenės nuomonės tyrimas atskleidė, kad ryškėja ir kita tendencija – vis daugiau Lietuvos gyventojų yra linkę rinktis ar rekomenduoti kitiems studijas regioniniame

tu“, – pasakojo E. Grigaliauskienė.

Regioninis universitetas laikomas raktu į aukštąjį išsilavinimą tiems mokslui gabiems jaunuoliams, kurie dėl finansinių ar šeiminių aplinkybių negali išvykti studijuoti į kitą miestą. Taip jau susiklostė, kad šiandien Lietuvoje juntama itin didelė socialinė atskirtis, ypač tarp šalies didžiųjų miestų ir regionų, o 79 proc. apklaustų Šiaurės regiono gyventojų mano, kad gabioms, tačiau nepasiturinčios šeimose gyvenančioms atžaloms universitetinės studijos didmiesčiuose, Vilniuje ir Kaune, būtų sunkiai prieinamos.

„Aukštais pasiekimais moksle pasižymintys regiono jaunuoliai, kurie dėl finansinių aspektų negali aukštojo mokslo siekti Kaune ar Vilniuje, turi turėti galimybę studijuoti universitete. Regione veikiantis universitetas yra jų šansas universitetiniam išsilavinimui įgyti, todėl valstybė negali jų ignoruoti ir dar labiau didinti socialinės atskirties“, – sakė visuomenės nuomonės tyrimo iniciatorius Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų generalinis direktorius Alfredas Jonuška.

„Savarankiškas, vietoje veikiantis universitetas iš regiono kilusiam ir aukštajam mokslui siekti keliamą kartelę peržengiančiam jaunimui yra itin patrauklus pasirinkimas – užuot, vykus į visai kitą Lietuvos kraštą, studijos prieinamos šalia namų. Taip ir pinigų sutaupoma, kadangi nereikia važinėti šimtų kilometrų, be to būsto ir pragyvenimo išlaidos gerokai mažesnės, kai lieki pas tėvus ar apsistoji regiono centre, kur, palyginti su didmiesčiais, kainos mažesnės“, – kalbėjo prof. D. Jurgaitis.

Be socialinio universitetinio mokslo prieinamumo aspekto, ne mažiau svarbu ir neigiami demografiniai pokyčiai regione ir šalyje. Kaip rodo bendrovės „Spinter tyrimai“ atlikta visuomenės nuomonės apklausa, 72 proc. respondentų sutinka, kad universitetai regionuose padeda išlaikyti vietinį jaunimą. Pasirinkusieji studijas regioniniame universitete dažniausiai savo ateitį linkę sieti su gimtuoju kraštu – vadinas, palaikyti stabilų gyventojų skaičių regione ar net jį didinti. O štai 64 proc. tyrime dalyvavusių šalies gyventojų yra įsitikinę,

kad universitetinių studijų prieinamumas regiono gyventojams kartu prisideda ir prie emigracijos mažinimo.

Praturtina socialinę ir kultūrinę gyvenimą

Regioninio universiteto, kaip mokslo ir kultūros židinio, plėtojančio ne tik mokslą, bet ir meną, užduotis – atsigręžti ir į regiono poreikius. Tai, kad vien pats universiteto buvimo regione faktas praturtina socialinę, kultūrinę ir pramoginę gyvenimą, sutinka 79 proc. šalies ir 81 proc. Šiaurės Lietuvos regiono apklaustų gyventojų.

„Regione veikiantis universitetas kartu yra bendruomenės šviesulys, kuris teikia ir tam tikrą visuomenės bei verslo atstovų pasitenkinimą. Pavyzdžiui, Šiauliuose, kur turime vidurinę, profesinę, kolegialią ir universitetinę – visų pakopų išsilavinimą suteikiančias mokymosi įstaigas, atsisakę universiteto netektume ugdymo programos nuoseklumo. Taip pat universitetinį išsilavinimą norinčius ir gebančius įgyti jaunuolius lengva ranka nukreiptume į didžiuosius Lietuvos miestus ar net skatintume emigruoti“, – aiškino A. Jonuška.

„Universitetas turi misiją ir stiprą socialinę vaidmenį – palaikyti regiono gyvastį. Todėl mes, kaip vienintelis universitetas Šiaurės Lietuvos regione, siekiame tiek organizacine, tiek mokslo ir kultūros puoselėjimo prasme būti reikalingi ir naudingi regiono žmonėms. Džiugu, kad užsibrėžti tikslai ir vizijos su visuomenės nuomone iš esmės sutampa“, – sakė Šiaulių universiteto rektorius. ŠU Komunikacijos, rinkodaros, neakademinės veiklos tarnybos informacija

Šiaulių universiteto studentai

nės ir amatų rūmų Profesinio mokymo ir švietimo skyriaus vadovė.

Dėl šios priežasties regiono universitete rengiami kvalifikuoti specialistai yra pagrindinis regioninės plėtros variklis, atveriantis kelią ne tik krašto, bet ir visos šalies progresui. „Įdomu ir tai, kad tyrime dalyvavę Lietuvos gyventojai, žinodami, kad baigus studijas regioniniame universitete, yra tokios pat galimybės susirasti darbą, kaip ir baigus bet kurį kitą Lietuvos universitetą, būtų dažniau linkę studijuoti ar rekomen-

universitete, jei pastarajame yra siūloma jų pačių, vaikų ar artimųjų lūkesčius atitinkančių studijų programų. „Tyrimo rezultatai rodo, kad vis didesnė visuomenės dalis teikia pirmenybę studijų turiniui. Todėl visai tikėtina, kad regioniniame universitete siūlomos patrauklios, unikalios ir perspektyvios studijų programos, pavyzdžiui, tokios kaip Šiaulių universiteto optometrija, integruotų gamtos mokslų pedagogika, specialioji pedagogika ir logopedija, mechanikos inžinerija ir pan., ateityje sulauks ir didžiųjų miestų studen-

Tarptautinė savaitė Šiaulių universitete

Aukštojo mokslo reforma arba nauji Šarikovo nuotyčiai

Dr. Tomas Kiauka

Aukštasis mokslas Lietuvoje išgyvena naują eilinę reforminio entuziazmo bangą, kurią galime nusakyti vienu žodžiu – optimizacija. Pareiškimus ir madas šia tema, saugiai įsitaisë politinės galios krėsluose, instruokiuojami korporacijų atstovų, diktuoja nauji, tačiau pagal senus receptus iškepti, vadybininkai ir administratoriai. Jie įsitikinę, kad moka gerai skaičiuoti, tačiau atkakliai negirdi tų, kurie mokslą kuria ir sako, kad vien skaičiuoti, deja, nepakanka. Net ir išsprendus visas vadybines ir matematines aukštojo mokslo lygtis, tikrosios universitetų problemos būtų net nepaliestos.

Norint geriau suprasti, kokiame situacijoje esame, reikia prisiminti, kaip į ją atėjome. Čia nepakanka pasakyti, kad su švietimo ir kultūros ministrais, išskyrus keletą išimčių, Lietuvai labai nesisekė. Ne jų neraštingumas ar menkas ir labai ribotas aukštojo mokslo ir universitetų reikšmės suvokimas yra problemų ištakos, veikia atvirkščiai – jie tėra mūsų kultūrinės ir humanitarinės krizės pasekmės. Kaip nutiko, kad Lietuva, sugriovusi smurto imperiją, pasauliui tapusi taikios ir dainuojančios revoliucijos pavyzdžiu, niekaip neišbrenda iš paskutinių vietų žmogiškumo rodiklių ir gyvenimo kokybę fiksuojančios statistikos? Kaip nutiko, kad jau trečdalis Lietuvos neliko ir kad, atsilaukę prieš sovietų tankus, neatsilaikėme – prieš ką? Štai kur klausimas, ir ne iš karto aišku, kaip į jį atsakyti.

Kažin, ar pajėgi į tai atsakyti kuri nors mokslo šaka, nes klausimas, ko gero, visai ne mokslinis. Anot filosofo Wittgenstein'o, „net, jei atsakytume į visus mums rūpimus mokslinius klausimus, mūsų problemos liktų net nepaliestos“. Perfrazuojant filosofą: net, jei išspręstume visas vadybines ir matematines aukštojo mokslo optimizavimo lygtis, tikrosios mokslo ir universitetų problemos liktų net nepaliestos. Vienas genialiausių XX a. mąstytojų, kalbos ir analitinės filosofijos įkvėpėjų, kažin ar pagal dabartinių biurokratų sukurtas mokslinės produkcijos vertinimų sistemas iš viso turėtų įskaitomų publikacijų ir teisę dėstyti, nes nerašė mokslinių straipsnių ir monografijų, atitinkančių biurokratinės mašinerijos klišes. Bet tai buvo fundamentalūs, filosofiniai mąstymų keičiantys tekstai. Ko gero, ne vienam Wittgenstein'ui, neatsirastų darbo dabartinėje mūsų aukštojo mokslo sistemoje.

Įsivyravęs mokslo vertinimo ir jo „gamybos“ pobūdis, savaip reprezentuojantis susiklosčiusią aukštojo mokslo situaciją, yra pasiekęs apydidį absurdo mąstą. Mokslo paverstas pseudoverslu ir funkcionuoja pagal mokslo vadybininkų inicijuotus neva rinkos dėsnius: mokslininkai gamina produkciją, kurią „vartoja“ ištisos grandinės biurokratinės sistemų ir aparatų, galiausiai vertinamų balais ir pinigais. Biurokratinė sistema atstovauja paklausai, o straipsnių gamintojai – pasiūlai. Produkcijos kiekis ir jos suvartojimas mažai ką bendra turi su straipsnių turiniu, nes iš principo jis ir nėra vartojimo objektas. Ši mokslo „ekonomika“ tarnauja ne praktiniam žinių taikymui ar visuomenės sąmoningumo ugdymui, bet biurokratinės sistemos pūtimo įteisiniui, nes jos veiklai skiriami didžiuliai pinigai. Kalbant apie optimizavimą, būtent ši sistemos grandis pirmiausia turėtų būti optimizuota, tačiau užėmusi

galios pozicijas, ji įsiviešpatavo ir pasijuto nepažeidžiama.

Žvelgiant į šiuos procesus, nerimą kelia ne vien tai, kad darosi vis akivaizdžiau, jog dėl objektyvių priežasčių mokslo kiekybė atvirkščiai proporcinga jos kokybei. Dar neramiau, kad ši siurrealistinė situacija jau tapo norma. Toks normalumas man kažkodėl įkyriai primena Hannos Arend knyga apie blogio banalumą, kurioje ji tyrė Eichmann'o – pagrindinio Holokausto stratego ir inžinieriaus – teismo procesą. Paralelė, verta dėmesio.

Absurdas, daugumos suvokiamas kaip neišvengiamybė, kaip epochos bruožas, kaip tai, su kuo būtina susitaikyti, kad išliktum, nejučia virsta norma – štai kur vėlesnių katastrofų ištakos. Ne kartą buvo kalbėta apie absurdo apraiškas aukštajame moksle. Ne kartą apie tai pasisakė ir Leonidas Donskis: „XXI a. universitetas <...> tampa Naująja Bažnyčia – Vartojimo ir Vadybos Bažnyčia. Anapus jos nėra išsigelbėjimo. Pavienis tyrinėtojas ir kūrėjas yra niekas, jei jis nėra prižiūrimas naujosios menedžerinės klasės, valdančios universitetus.“

Universitetas kaip visuomenės smegenys, kaip jos imuninė sistema, pats stipriai serga, nes po truputį mutuoja į visuomenės raumenis, valdomus ne sveiko proto, o finansinės galios interesų. Universitetas atsidūrė karo lauke tarp galios, išreikštos pinigais, ir žmogiškų vertybių, išreikštų asmens sąmoningumu ir pilietine pozicija. Paprastai kalbant, tai karas tarp viską naikinančios konsumeristinės barbarybės ir tikro humanistinio kūrybingumo. Trumpai – tarp dviejų priešingų jėgų: naikinančios ir kuriančios.

Akivaizdu, kas šiame kare laimi mūsų vieną po kito: vis labiau mūsų visuomenės dauguma, išnaudojama vartojimo logika pagrįstų politinių interesų, nebesugeba atskirti tiesos nuo melo, autoriteto nuo galios, finansinės naudos nuo egzistencinės prasmės, žinių nuo išsilavinimo, tikro elito nuo paprasčiausių kokias nors svarbias pareigas užvaldžiusių vidutinybių. O neskiria todėl, kad nesugeba kritiškai mąstyti ir vertinti procesų, nes šios savybės nepaklausios vartojimo rinkoje. Net priešingai – kenkia jos efektyvesniam funkcionavimui, todėl ir nėra kultivuojamos universitetuose.

„Gyvename laikotarpiu, kada pilietis virsta vartotoju, o universitetas rengia žmones tam, kad jie aptarnautų sėkmingo vartojimo sektorių“, teigia Leonidas Donskis straipsnyje „Poakademini universitetas ir vadybininkų revoliucija“. Šio proceso pasekmės yra pralaimėjimai žmogiškumui, kuriuos patiriame kasdien ir kurie atsispindi statistinėse sociologinių tyrimų suvestinėse: emigracija, savizudybės, patyčios, smurtas prieš vaikus, empatijos nebuvimas, ksenofobija, korupcija. Trumpai – susinaikinimas arba, tiksliau, sunaikinimas visko, kas žmogiška, kas trukdo vis efektyvesniam vartojimo kultui. Pasiekėme stadiją, kai priemonės nepastebimai užvaldė tikslo vietą: žmogus vartoja ne tam, kad gyventų, bet gyvena tam, kad vartotų. Ir kuo jis bukesnis, tuo geresnis, nes bukesnis vartos daugiau.

Visgi negalima teigti, kad problema būtų nematoma. Apie tai atvirai ir garsiai kalbėjo ir rašė ne vienas intelektualas, ne kartą apie tai kalbėjo ir bene labiausiai girdimas intelektualų balsas Lietuvoje, mūsų jau cituotas Leonidas Donskis. Tačiau kodėl labiausiai girdimas kritinis balsas mūsų valstybėje buvo ir yra negirdimas balsas? Kodėl da-

bar jau amžinybėn išėjusio profesoriaus argumentai nesulaukė jokio sprendimus priimančių veikėjų dėmesio? Atsakymas stulbinamai paprastas: mes nebetekome kalbos, nebetekome to, ką Aristotelis įvardijo kaip svarbiausią žmogaus bruožą, jį išskiriantį iš gyvūnų – žmogus, anot jo, tai gyvūnas, turintis kalbą – logos.

Išvertus iš graikų kalbos, logos reiškia ne tik žodį ir kalbą, bet ir reikšmę, prasmę, tvarką. Logos – tai priemonė žmonėms kalbėtis ir susikalbėti. Išgirsti, svarstyti, tartis ir susitarti. Ieškoti visiems priimtinausių tarpusavio sugyvenimo būdų. Dabar kalba ne žmonės, ne jų poreikiai, ne logos, dabar kalba pinigai. Kalba naujasis vartojimo, kaip kelio į laimę, mythos, žinoma, dažniausiai pasislėpęs po neva žmogišku veidu. Pinigų kalbai būdinga melo, cinizmo ir godumo, o jei reikia – ir smurto gramatika. Būtent taip ji funkcionuoja. Ir būtent pinigų kalba šiuo metu sprendžia, kokie turėtų būti universitetai, kiek ir kam jų reikia.

Atsakymas, ką nulems šis kalbėtojas, jei neatsiras jokio oponuojančio balso, pernelyg akivaizdus, kad ištartume jį garsiai. Tačiau ar mes dar turime balsą? Todėl nebeišvengiamas ir kitas klausimas: kaip mes praradome žmogišką logos, kodėl dauguma mūsų taip besąlygiškai patikėjome pinigų mitologija? Viena vertus, banalu: be pinigų gyventi negalime, jei esame funkcionuojančios visuomenės dalis. Antra vertus, ne pinigai kalti, kaip mums tai perša globalinis metapolitinis žargonas, pavyzdžiui, apie pasaulinę finansų krizę. Pinigai nėra autonomiškai veikiantis subjektas, po juo slepiasi konkretūs žmonės. Todėl, paprastai kalbant, pasaulinė finansų krizė buvo ne kas kita, o elementariausio vadybininkų godumo sukeltas domino efektas globalios ekonomikos kontekste.

Anot Einšteino, ne atominėje bomboje slypi problema, o žmogaus širdyje. Širdyje, ko, gero, slypi atsakymai į mūsų iškeltus klausimus, ir kiekvienas, kas yra sąžiningas su savimi, juos žino pats. Taigi, atsilaukę prieš geležinius sovietų tankus, Lietuvos žmonės neatsilaikė prieš „minkštąją“ mamonos galią. Anot aukštojo mokslo analitiko Almanto Samalavičiaus, „posovietinės Lietuvos visuomenė, kaip ir daugelis kitų pokomunistinių Rytų ir Vidurio Europos visuomenių, parodžiusių nemenką imunitetą ištisus penkis dešimtmečius skiepytai komunizmo ideologijai, pasirodė visiškai neatspari gundymams vaisiumi, kuris priklausomybės laikotarpiu jai buvo uždraustas. Vartotojiškumo ideologija, kuri, kad ir kaip būtų ironiška, gebėjo įveikti Berlyno sieną gerokai anksčiau nei žlugo dvipolis Šaltojo karo pasaulis, dar sparčiau tapo daugelio išpažįstamu visaverčio pokomunistinio gyvenimo vaizdiniu, geidžiamybe, o veikiai ir neatsiejama šiandieninės visuomenės ir jos kultūros dalimi“ („Universitetas vartotojiškoje monokultūroje“, in: Almantas Samalavičius, Tarp Scilės ir Charibdės: Aukštasis mokslas permainų metais, Vilnius, 2016).

Kalbant apie tokias *homo sovieticus* širdies mutacijas, nenoromis prisimenu Michail'o Bulgakovo apysaką „Šuns širdis“, parašytą prieš beveik šimtą metų ir palyginus ne taip seniai ekranizuotą. Dabartiniai aukštojo mokslo siužeto scenarijai paradigmatiškai primena tai, ką talentingai pavaizdavo Bulgakovas. Skirtumas nuo literatūros kūrinių tas, kad čia atrandame tą patį siužetą, tačiau ne ekranizuotą, bet realizuotą, o tiksliau – realizuojamą dabar. Ir šiek tiek

savaip „patobulintą“.

Skirtingai nuo Bulgakovo apysakos, mūsų šarikovai, padedami biurokratinio švonderių, įsitvirtino ne tik profesoriaus namuose, bet ir daugelio namo gyventojų sąmonėje. Ir skirtingai nuo apysakos siužeto, profesorius Preobraženskis nebe padarys Šarikovui antros operacijos, sugrąžinsiančios personažą į pirminį jo būvį. Profesorius jau pats „sėkmingai“ išoperuotas ir nuolankiai tupi savo priglauto augintinio vietoje, su grandinėmis ant kaklo. Kartais jam numetamas koks nors kaulas, kai nepatenkintas badaujantis profesorius, po truputį apsispradamas su Šarikovui skirtu kilimėliu, ima pikčiau urgėti. Instituciniai švonderiai, padedami išdresiruotų šarikovų, baigia užvaldyti profesorių namus. Šarikovai, išmokę keletą politiniams švonderiams parankių frazių („inovacijos, konkurencingumas, tarptautiškumas“ – to juk visiškai pakanka užsitikrinti reformomis suinteresuotų švonderių malonę) spėriai ir dalykiškai tvarkosi nebeįgalaus profesoriaus namuose.

Ir dar viena mintis. Nuolatos garsiai deklaruojamas reformos tikslas – Lietuvos valstybės poreikiai. Juos, esą, turėtų tenkinti aukštasis mokslas. Tačiau toks dalykas, kaip „valstybės poreikiai“ – neegzistuoja. Tai tik mitologizuoto, politinio žargonu vaizdinys, užklojantis tiesą ir tarnaujantis vartojimo kulto vadybininkams. Yra tik žmogiški poreikiai, ir valstybė yra kuriama tam, kad sukurtų geriausias sąlygas jiems tenkinti, bet ne atvirkščiai. Apie tai reikia kalbėtis. Dar kartą pacituosiu Donskį: „Kalbėkime tiesiai šviesiai: Naująja Vartojimo ir Vadybos Bažnyčia tapęs universitetas turi įtvirtinti neoliberaliąją dogmą, kurios esmė – nusišalinimas nuo mokslo ir švietimo politikos, viską paliekant nieko dorai net nesuvokiančio individo dilemoms, dereguliacijai ir laisvai sklaidai. Kartu tai reiškia valstybinės biurokratijos (Švietimo ir mokslo ministerijos) ir verslo sąjungą, kuri universitetus ir naudoja kaip pagrindinę socialinės kontrolės instituciją.“

Ar turime teisę nutylėti tiesą apie mūsų žmogiškumo bankrotą, liudijamą visų statistinių rodiklių? Ar galime ramiai stebėti ir nieko neveikti, kaip ką tik pasamdytas ligininės ūkvedys operuoja smegenis savęs apginti nebeįgalinčiam chirurgui, įkūrusiam liginę? Jei vis dėlto nesijaučiame šarikovais ir netikime tokios operacijos sėkme, jei nenorime tarnauti biurokratiniam švonderiams, jeigu tikime, kad šioje šalyje gali būti vietos žmogiškumui, tuomet privalome kalbėti ir garsiau atstovauti savo pozicijai.■

Seime – jau septintą kadenciją, arba klubas „Šeši plus“

■ Atkelta iš 5 p.

jų – ir Konstitucijos, turi sukaupusi patirties socialiniais, švietimo, mokslo, kultūros, informacinės visuomenės klausimais. Šiuo metu ji yra Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto narė. „Ilgiausiai teko dirbti frakcijų seniūne, ja buvau renkama penkis kartus. Nuo 2003 metų su pertraukomis esu vadovavusi įvairaus dydžio frakcijoms. Teko dirbti įvairiausiose koalicijose, būti frakcijos seniūne, esant mažumos Vyriausybei, būti pozicijoje ir opozicijoje, tad parlamentinės patirties turiu daug“, – teigė parlamentarė.■

UGDYMO DVASINGUMO KONCEPCIJOS PASKIRTIS

Elena Otič

Lietuvos ir Ukrainos mokslininkų grupė ugdymo dvasingumo problemą nagrinėja nuo 2009 m., kai buvo išleista pirmoji monografijų ciklo knyga „Dvasingumas žmogaus pasaulyje“. Idėjos autorius ir mokslinių tyrimų koordinاتورius – pedagogikos mokslų daktaras profesorius Jonas Kievišas. Tyrėjų grupę sudarė žinomi dvasininkai, filosofijos, pedagogikos, psichologijos, filologijos ir kitų mokslo sričių atstovai iš 10-ties Europos šalių.

Ketvirtoje kolektyvinėje monografijoje pateikiami Lietuvos ir Ukrainos mokslin-

ninkų tyrimų rezultatai. Abiejose šalyse vykdomos švietimo reformos, kurių pagrindas yra humanistinės dvasinės vertybės. Tai skatina mokslininkus telktis, tyrinėjant ugdymo dvasingumą. Knygoje nagrinėjama problema išprovokavo plačią diskusiją apie dvasingumo paskirtį ir vaidmenį švietime ir visuomenėje. Skambėjo mintis, kad dvasingumas šiandien – ne tik asmenybės ugdymo problema. Tai pagrindas įgyti imunitetą pasitinkant laikotarpio iššūkius, pagrindas išsaugoti tautos savastį globaliame pasaulyje.

Naujojoje monografijoje parodomi hedonistiniai ir dvasiniai žmogaus gyvenimo pradai, pasireiškiantys ir visuomenėje, ir švietime. Vis didėjanti šių slinkčių takosky-

ra yra rimtas iššūkis kultūros humanistinei esmei, šiandienai raidai ir net tautos išlikimo perspektyvai. Išskyla pavojus švietimą nukreipti žmogaus, kaip intelektualinės mašinos, kaip bioroboto, ugdymui. Tokie kryptis remiasi požiūriu, kad „žinios – jėga“, „žinios – gerovė“. Tai neišsprusio žmogaus kultūra, kuris gyvena „čia ir dabar“ ir nesiveržia į dvasines aukštumas. Ji tarsi demokratiška, ją lengvai perima masės, tačiau realiai tai yra tik kultūros reiškinių kopijos, o ne originalai. Panašios kultūros kontekste bręstanti asmenybė susvetimėja, blėsta jos dvasingumas, o visuomenėje išivyrava vartojimo kultūra ir jai būdingos materialios vertybės. Tokias tendencijas

svarbu įžvelgti, jeigu norime humanizuoti švietimą ir ugdymo dvasingumą grįsti krikščioniškomis vertybėmis.

Monografijoje pristatyti tyrimai patvirtina, kad žmogaus dvasinė raida priklauso nuo aplinkos dvasingumo. Tačiau poveikio kokybė priklauso nuo pačios asmenybės: tik remdamasis asmenine dvasinių vertybių sistema, žmogus gali pasipriešinti negatyviai vartotojiškos aplinkos įtakai ir pats veikti dvasinę aurą. Todėl ugdymo dvasingumo koncepcija yra tokia svarbi pertvarkant švietimą. *Autorė yra profesorė, pedagogikos mokslų daktarė, Ukrainos nacionalinės pedagogikos mokslų akademijos Švietimo vadybos universiteto mokslo prorektorė*

DVASINGUMU GRĮSKIME UGDYMĄ

Doc. dr. Zenonas Rinkevičius,
prof. dr. Remigijus Vitkauskas

Nūdienos bendrojo ugdymo mokyklos mokytojų rengimo situacija Lietuvos švietimo šalyje kelia didelį susirūpinimą. Centrinė mokytojų rengimo aukštoji mokykla – Lietuvos edukologijos universitetas, kaip skelbiama viešojoje erdvėje, atsidūrė ties išnykimo riba. Mokytojų rengimas prognozuojamas kaip gretutinis, lyg ir nebūtinai procesas, kuris kituose universitetuose gali būti vykdomas greta pagrindinio profesinio rengimo.

Tokio požiūrio, ko gero, nerasime nė vienoje aukštos kultūros šalyje. Dėl pasiaukojamo darbo, dvasinių vertybių sklaidos, jomis paremtos asmenybės ugdymo **gydytojas, kunigas ir mokytojas** nuo neatmenamų laikų mūsų visuomenėje buvo labiausiai gerbiama profesija. Jų veikla nėra tik rutininis darbas. Dorai atliekant pareigas, tai yra gyvenimo būdas, kuriam darbas – geriau ar prasčiau apmokamo – kategorija per ankšta.

Deja, šiandien vaizdas – tiesiog priešingas. Neretai gydytojas, kunigas ir mokytojas tampa patyčių objektu, kartais net vengiama jų draugijos. Taip atsitiko ne vien dėl neadekvačiai menko materialaus jų darbo įvertinimo. Didelė visuomenės, ypač versliosios, dalis tiesiog yra įsitikinusi, kad už „gerus pinigus“ nusipirksi viską: laimę, sveikatą, dvasios ramybę ir išsilavinimą. Galbūt dėl šios priežasties šiandien jaunimas, net nebaisęs vidurinio išsilavinimo, lekia iš Lietuvos ir bendrojo ugdymo mokyklas baigia užsienio šalyse.

Ką jau kalbėti apie dvyliktokus... Tik maža jų dalis lieka Tėvynėje. „Protiniausi“ jau gerokai prieš abiturus egzaminus susiderina tolimesnių studijų eigą kitų valstybių aukštosiose mokyklose. Neretai – nemokamai ar net su stipendijomis. Gal tai natūralu, kad, atkūrę nepriklausomybę ir pasukę kapitalizmo keliu, neišvengiamai turime pereiti pragmatizmo grindžiamus devynis „Dieviškosios komedijos“ ratus...

Akademikas A. Gaižutis rašo: „Nebūdami kažkokiais futurologais, turime pritari tiems, kurie kalba apie mus ištikusią dvasios krizę, Trečiojo pasaulinio karo šmėklą, materializmo ir neomaterializmo pergale prieš aukštuosius žmogiškumo siekius ir aiškaus materialinio horizonto įsitvirtinimą

vakarietiškoje visuomenėje“ (žr. „Ugdymo dvasingumo raida“, 2016, p. 26). Kasdien sužinome apie apgaules, smurto, žudymo ir savijudybių atvejus. Žinių visuomenėje kompiuteris, planšetė, išmanusis telefonas tampa tarsi nauju žmogaus organu, skirtu bendrauti, itin patogiu sužinoti naujienas ar kitą reikalingą informaciją. Jau įprastas vaizdas, kai jaunimas, susirinkęs šiltais pabendrauti, už keleto minučių nugrimzta į savo išmaniųjų telefonų gelmes.

Susiformavo ir savos mados. Pavyzdžiui, save gerbiantis jaunuolis ar mergina privalo turėti ne bet kokį išmanųjį, o būtent neadekvačiai brangiai kainuojantį „Iphone“, pageidautina – naujausio modelio. Kadangi šie modeliai labai greitai keičiasi, tokios mados laikymasis nemažai kainuoja. Tokiejos draugijoje, jei neturi šio įrenginio, tapęs tiesiog nelieka, tampa nematomas ar net ignoruojamas. „Kietai“ vyriokai, įsijautę į kompiuterinius žaidimus ir veiksmo filmų siužetus, bando juos perkelti į tikrovę. Jų aukomis tampa vaikai, moterys, senoliai.

Tai kelia didelį visuomenės susirūpinimą. Ar realu tikėtis, kad negeroves sustabdys mokymo trukmės ilgėjimas, technologijų pažanga, policija, kalėjimai, socialiniai darbuotojai, ekonomikos srautų ir švietimo struktūrų pertvarkymai? Vargu. Bandome šalinti pasekmes, bet mažai gilinamės į jų priežastis. O jos – be galo plačios, įvairiasluksnės ir, atrodo, neaprepiamos. Paradoksalu, bet dabar žinių visuomenėje šios priežastys tampa vis mažiau pastebimos ir išisamoninamos. Todėl žvilgsniai neretai krypta į mokyklą ir mokytojų rengimą. Kokiais pamatais grindžiamas ugdymas visose jo grandyse, jei visuomenėje keroja tokie dalykai?

Nuo seno filosofai, kultūros istorikai, teologai, pedagogikos klasikai teikia paprastą atsakymą: ugdymas remiasi dvasinių vertybių sklaida. Vertybių, kurios formuoja asmenybės esmę ir nukreipia žmogų vienai ar kitaip mąstyti, bendrauti, veikti, naudotis mokslo, kūrybos vaisiais. Dvasinės vertybės, skirtingai nuo materialinių, yra idealybės sfera: tiesa, meilė, grožis, viltis, tikėjimas. Tai dorovinių, etinių, socialinių santykių ir daugybės kitų bendražmogiškų vertybių visuma.

Tai įvardijama dvasingumu. Pasak neseniai mus palikusio profesoriaus Leono Jovaišos, tai asmens būseną, kai jo darbai, santykiai ir pareigos vertinami aukščiausiais

matais, tai „vertybinės sąmonės pirmumas prieš biologinius ir materialinius poreikius, tai praktinis gyvenimas tiesos, gėrio ir grožio šventumu, tai prasminio sąlyčio su pasauliu ir metapasaulyu išgyvenimas“ (L. Jovaiša, 1997, p. 186). Dvasingumas yra pats svarbiausias asmenybės bruožas, apsprendžiantis žmogaus egzistencijos prasmę, jo jausmų, mąstymo ir elgesio motyvus. Šis bruožas užtikrina didžiųjų vertybių – išminties, meilės, tiesos, grožio, tikėjimo – tęstinumą ir plėtotę, visavertės asmenybės savikūrą. Dvasingumas nusipelno būti pamatine sąvoka, tobulinant ugdymą. Deja, neoliberalizmo ideologija grindžiama švietimo politika ugdymo sampratoje vengia analizuoti dvasingumą, o neretai net vengia jį minėti.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003) taip apibrėžia ugdymą: „mokymas, lavinimas, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų formavimas“. Vertybinių nuostatų plėtotė ir dorine kultūra remiasi ir Švietimo gairės: siekiama ugdyti „solidarią, atjautą, bendrų vertybių, idealų ir siekių jungiamą visuomenę. Ji remiasi krikščioniškąja tradicija grindžiama dorine kultūra ir ją puoselėja“ (Švietimo gairės, 2003–2012 m., p. 81).

Tačiau šiuose svarbiuose dokumentuose lieka nutylėtas „vertybinių nuostatų“ turinys. Žinome, kad šiuolaikinėje kultūroje įsigalėjo vertybių reliatyvizmas. Vertybėmis dažniausiai laikoma tik tai, kas materialu. Analizuojama, kokios asmens kompetencijos leidžia jam sėkmingai dalyvauti rinkos varžybose, hedonizmu perpildytoje pramogų kultūroje. Rimti ir gilūs dalykai – tiesa, grožis, šeima, tėvynė, dvasingumas, tikėjimas ir kt. – nelaukiami prioritetingi svarbos siekiais. Tai abejotinos vertybės? Nuvertintas auklėjimas?

V. Aramavičiūtė rašo: „Nors klasikinėje Lietuvos pedagogikoje auklėjimas laikomas pagrindine ugdymo funkcija, bet po nepriklausomybės atkūrimo pastebima tendencija labiau pripažinti pragmatinę edukacijos kryptį, kai auklėjimas keičiamas įvairiomis mokymo ir mokymosi technologijomis <...>, dažnai neturinėjomis ryšio su pamatinėmis vertybėmis“ (Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda, 2005, p. 10). Kai kurie tyrimuose dalyvavę mokytojai atsakė: „Mūsų reikalas – išmokyti dėstomo dalyko, o ne užsiiminėti auklėjimu, dvasingumo ugdymu.“ Net ir gerai žinomas edukologijos profesorius yra pareiškęs, kad mokykla ir dvasingumas neturi nieko bendra. Dvasin-

gumu tegu užsiima bažnyčia, tėvai.

Tiesa, tokie pareiškimai – reti, tačiau jie rodo, kad ugdymo tikrovėje dėmesio centre yra ne mokinys, o jam primetamos žinios, dalykinės kompetencijos, kurios menkai susiejamos su ugdytinio dvasine branda. Net ir tie mokytojai, kurie siekia plėtoti dvasines vertybes, tiesiog neturi tam laiko. Juk tie dalykai – ne hamburgeriai, jų internalizavimas reikalauja susikaupimo, dvasios darbo – išgyvenimų, apmąstymų, aptarimų. Neretai, perteikiant informaciją, tenka nuolat skubėti (nesvarstant, ar ji tikrai reikalinga, ar ne), kad būtų pasiekti išmokymo standartai ir kompetencijų lygmenys. Vertybe tampa tai, kas materialu, apčiuopiama, matuojama skaičiais. O dvasingumas? Ir be jo galima mėgautis tariama laime, „geru gyvenimu“. Tai šiuolaikinio materializmo, pridengto neoliberalizmu, ideologija.

Kyla klausimas: ar ugdymas tampa visaverčiu, jei nušalyje atsiduria skaičiais nematuojami didieji ir gilūs dalykai, jei į ugdytinį žvelgiama tarsi į kompiuterio priedą – „homiuterį“, informacijos taupyklę? Kaip ugdyti dvasingumą, jei jo, kaip idealybės, negalime tiesmukai mokyti, dėstyti, išreikalauti pagal tikslus kriterijus?

Ugdymo problema

Matyt, edukologijai pravartu atnaujinti šios svarbiausios kategorijos sampratą, suteikti jai aukštesnę kokybinę dimensiją. Žinių tvano, technologijų kaitos sąlygomis ugdymas grindžiamas informacija („žinojimas – jėga!“), naudingo, kūrybingo veikimo kompetencijų plėtotė. Auklėjimas, pamatinių vertybių diegimas, kuris kažkada buvo laikomas pagrindine ugdymo funkcija, dabar skęsta „daug svarbesnių“, aiškesnių „vertybinių nuostatų“ kontekste. Todėl bandoma prikelti iš užmaršties auklėjimą, savo reikšmingumu jį prilyginti dvasingumo sklaidai. Deja, dvasingumo sklaida dažniau negu auklėjimas atmetama, kartais iš jo skleidėjų tyčiojamosi, ugdytojų pastangos sutapatina mos vos ne su davatkiškumu...

Dabartiniai apšvietos amžiai, racionalizmu grindžiantys pažinimą, susiaurindami arba net atmesdami dvasinį žinojimą, veda žmoniją į Aptamos epochą, neobarbariškumą, grasinančią išmaniųjų mašinų, robotų viešpatavimu. Siekiant išlaikyti žmogiškumo, išminties, kultūros vertybes, reikėtų koreguoti jaunosios kartos ugdymo sampratą,

DVASINGUMU GRĮSKIME UGDYMĄ

išvaduoti ugdymą iš autokratijos apraiškų ir siaurų komercinio požiūrio rėmų, nes ugdymo problema – tai ne žinių įgijimas, bet jų tinkamas panaudojimas, tobulinant gyvenimą.

Sena tiesa: žinojimas be išsiauklėjimo – tai lyg kirvis bepročio rankose. A. Einšteinas teigė, kad problema yra ne atomo viduje, o žmogaus širdyje. Jis, aistringas muzikos mylėtojas, labiau vertino širdies išmintį, todėl tvirtino, kad ranka, laikanti smuiką, laimingesnė už ranką, rašančią formules. Didysis didaktikos kūrėjas J. A. Komenskis, vertinęs ne tik mokslinį žinojimą, bet ir gaivią meno įtaką dvasiai, kvietė daugiau užsiiminėti menais, nei mokslais.

Neatsitiktinai daug dėmesio meninei kūrybai, demokratiniam bendravimui skiria Valdorfo, Summerhill, Š. Sudzuko ir kitos pasaulyje žinomos mokyklos. Humanizmo dvasia paremta Š. Amonašvilio Gyvenimo mokykla, Mokyklos tiesa (2009) ir daugelis kitų alternatyviojo ugdymo mokyklų. Minėtina ir tai, kad S. Šalkauskis pabrėždavo ugdymo etinį kryptingumą: „Ugdymo tikslas vis dėlto yra ne protas (jis tik įrankis, priemonė), bet dora ir gėris“ (Šalkauskis, 1992, p. 169). Pasak L. Jovaišos (1969), ugdymu siekiame aukščiausios vertybės – dvasinio klestėjimo.

Kuo turėtų pasižymėti ugdymas, kad jis

padėtų vaikui, jaunuoliui pasiekti dvasinę brandą? Atsakymas paprastas: ugdymą tikslinga grįsti dvasinių vertybių sklaida, o ne vien žiniomis, kūrybinių gebėjimų plėtra. Anksčiau toks pedagogikos siekis buvo įvardijamas „auklėjamoju mokymu“. Jis nedaug davė lauktų vaisių ne tik dėl sovietinės ideologijos spaudimo, bet ir dėl nedemokratinės, prievartos pedagogikos. Tokio pobūdžio auklėjimas buvo (ir, deja, nors ir mažiau, tebėra) lyg kažkoks papildas prie žinojimo. „Papildas“, kuris mokiniui atrodo mažai reikalingas, kėlė ir kelia suklydimo, pažeminimo ir net patyčių baimę. Net ir suaugusieji juo piktnasi: „Nereikia manęs auklėti!“

Ugdymo dvasingumas – sąlygiškai nauja edukologijos sąvoka. Ši sąvoka žymi kūrybą dvasiniame bendravime, prasmės, kuri negali būti duota išbaigtu pavidalu, o atrandama ugdymo subjektams kuriant ir įprasminant ugdymo aplinką. „Tai asmenybės ir aplinkos dvasingumo vienovės išraiška, kaip jų sankirtos rezultatas“ (žr. J. Kievišas. Ugdymo dvasingumo raida, 2016, p. 189).

Oponentai bando šią sąvoką tapatinti su įprasta dvasingumo ugdymo sąvoka. Tai ne visiškai tapatu. Atrodo kaip identiški dalykai, tačiau skiriasi ugdymo prieigos ir mastai. Dvasingumo ugdymas yra fragmentinis „auklėjimo situacijų“ kūrimas, kai, aiškinant vertybes, siekiama jas įsiminti, lyg ir pirmesti,

nesirūpinant, ar jos pasiekė ugdytinio širdį.

Ugdymo dvasingumas nėra akivaizdus, jis yra visą pedagoginę realybę persmelkiantis dvasinis fenomenas, išgyvenimais ir mąstymu skatinantis ugdytinio (taip pat ir ugdytojo) vidiniame pasaulyje atskleisti žinojimo ir patirčių asmeninę prasmę. Tai – „auklėjimas neauklėjant“. Tai – ne vertybių aiškinimai, o vertybių dvasinė difuzija tarp Mokytojo ir ugdytinių. Ji kyla iš bendrai išgyvenamų jausmų žaizdos ir poreikio juos suprasti. Dvasingas Mokytojas randa galimybių, dėstant bet kurį dalyką (ypač humanitarinio, menų ciklo), susieti su dvasinėmis vertybėmis ir jomis motyvuoti pažinimą, ugdyti asmenybę. Ugdymo dvasingumas – esminis bet kokio amžiaus permanentinis asmens dvasinio brandinimo, žmogaus tapimo veiksnys, kurio negali pakeisti pačios tobuliausios informacinės technologijos.

Viltiniai nuteikia prieš dešimtmetį Lietuvoje prasidėjus pedagoginės minties judėjimas šia linkme. Pasirodė serija solidžių tarptautinių kolektyvinių monografijų: „Dvasingumas žmogaus pasaulyje“ (2009; 2011), „Ugdymo dvasingumas“ (2012), „Ugdymo dvasingumo kontekstas“ (2014), „Ugdymo dvasingumo raida“ (2016). Jų autoriai – iškilūs Lietuvos, Ukrainos ir kitų Europos šalių mokslininkai. Pagrindinis idėjos bendraautoris ir monografijų suda-

rytojas – prof. dr. J. Kievišas, redkolegijų pirmininkas – akademikas A. Gaižutis. Knygų turinys išsamiai referuojamas užsienio kalbomis. Šie darbai sulaukė nemenko mokytojų, kultūros žmonių, Vatikano atstovų, politikų susidomėjimo. Surengta nemažai konferencijų įvairiose valstybėse. Šie darbai aukštai įvertinti Lietuvos mokslų akademijoje, Ukrainos nacionalinėje pedagogikos mokslų akademijoje, ne kartą pristatyti LR Seime.

Svarbiausias uždavinys – idėjos įkūnijimas ugdymo tikrovėje. Tai – ilgas ir sudėtingas procesas. Būsimiesiems mokytojams turėtų būti sudaromos palankios sąlygos ne tik įsigyti reikalingų žinių, bet ir ugdymo metu aiškiai sureikšminti dvasinės kultūros brandą, nes negalima kitiems duoti to, ko pats neturi. Kad ir kokį dalyką dėstytų profesorius ar mokytojas, jis neturi moralinės teisės nutylėti dvasinių vertybių reikšmingumo, tarsi jos neturėtų ryšio su dėstomu dalyku. O rengiant mokytoją, verta susimąstyti, ar parengti dalyko žinovą, ar, remiantis dalyku (kaip priemone) ir kultūra, padėti ugdytiniui pasiekti dvasinę brandą? Tikėtina, kad universitetai ir kolegijos ryšis esmingai „atnaujinti“ mokytojo profesigramą, jo rengimo politiką, ugdymo planus, turinį ir metodikas. To reikia jau dabar, reikės ir ateities kartoms. ■

MOKSLO IR VERSLO INTEGRACIJA

Išradimai ir patentai

Zenonas Ripinskis

Šių metų pradžioje Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras išdavė du patentus dar dviem Šiaulių universiteto mokslininkų išradimams. Šiaulių universiteto Mokslo instituto vyresnysis mokslo darbuotojas doc. Kazys Kazanavičius kartu su Šiaulių universiteto Technologijos, fizinių ir biomedicinos mokslų fakulteto Inžinerijos katedros prof. Vaclovu Tričiu užpatentavo prietaisą, skirtą medžiagų išsilaikymui aptikti, ir įrenginį, skirtą porėtoms medžiagoms apdoroti skysčiais. Aktyviai dirbantys mokslininkai gali pasigirti ne vienu savo išradimu – autoriai yra sukūrę po keliolika Lietuvoje ir pasaulyje įregistruotų išradimų. 2017 m. tikimasi, kad bus įregistruotas patentas dar vienam šių mokslininkų išradimui.

Kaip gimsta mokslinės idėjos, kaip jos virsta patentais?

Doc. K. Kazanavičiaus nuomone, išradimai atsiranda dėl nuoseklaus darbo vienoje ar kitoje srityje. „Mokslinis išradimas – darbo konkrečioje mokslinio tyrimo srityje rezultatas. Visi mūsų patentai – išradimai iš medžiagotyros srities ir skirti medžiagų savybėms nustatyti. Jau daug metų kartu su prof. Vaclovu Tričiu dirbame šioje srityje ir patentuojame savo išradimus. Nuo išradimo idėjos iki patento įregistravimo nueinamas ilgas kruopščios mokslinės ir praktinės

Doc. Kazys Kazanavičius ir prof. Vaclovas Tričys Mokslo instituto laboratorijoje

vertės analizės kelias. Dėl to pasitaiko, kad vienas ar kitas išradimas nebūna užpatentuotas. Tai priklauso nuo patentuojamo objekto naujumo, originalumo, mokslinės ar praktinės vertės. Jeigu išradimas neužpatentuojamas, vis tiek lieka kūrybinio darbo rezultatas. Galiu pasakyti, kad dėl ribotų finansinių galimybių patentais tampa tik dalis mūsų išradimų. Tenka pripažinti ir tai, kad ilgą laiką išradimai universitetuose nebuvo vertinami kaip mokslinė veikla. Dabar

situacija keičiasi ir ataskaitose skaičiuojama, kiek vienas ar kitas universitetas pateikia patentų“, – sako mokslininkas.

Anot doc. K. Kazanavičiaus, teisinė patentų registracija Lietuvoje ir Europoje labai skiriasi: „Lietuvoje už išradimo autentiškumą atsako pats autorius. Mums patiems tenka ieškoti savo sukurtų sprendimų atitikmenų kitose šalyse, tenka peržiūrėti daug informacinės literatūros tarptautinėse patentų bazėse, kol įsitikiname, kad išradimas yra

unikalus ir neturintis analogų kitose šalyse.“

Prof. V. Tričys: „Pirmuosius savo išradimus užpatentavau dar Sovietų Sąjungos laikais. Tuomet teko dirbti Maskvos patentų bibliotekoje ir ieškoti atskirų šalių klasifikatoriuose atitikmenų savo išradimui. Tada dar nebuvo bendros tarptautinės išradimų klasifikacijos.“

Patentai yra skelbiami išradimų biuleteniuose, duomenų bazėse, kur spausdinami ir išradimų referatai. „Kiekvienas suinteresuotas asmuo ar organizacija gali kreiptis į išradimo autorių ar išradimą pateikusią organizaciją dėl vieno ar kito išradimo. Kadangi šiuo atveju už mūsų patentų forminimą ir išdavimą moka Universitetas, tai organizacija tampa šio patento savininke“, – sako prof. V. Tričys. Mokslininkas pažymi, kad mokslinių išradimų teisinė registracija kainuoja nemažus pinigus, ir apgailestauja, kad išradimų įdiegimas į gamybą yra labai problemiškas. Pasak prof. V. Tričio, „Lietuvoje užpatentuotus išradimus nelabai kas stengiasi diegti, nes patentų diegimui perkamos licencijos, be to, Lietuvoje nėra tokių didelių verslo kompanijų, kurioms būtų pelninga juos įdiegti“. „Honorarų mes negauname. Nėgana to, išradėjas kasmet Lietuvos valstybės biudžetui turi mokėti specialų intelektualinės nuosavybės „palaikymo“ mokesčių už patento galiojimą. Lietuvoje toks mokeskis siekia apie 100 eurų per metus, o tarptautinėse bazėse „palaikomasis“ mokeskis yra apie 500 eurų

JAUNŪJŲ TYRĖJŲ PUSLAPIS

Išradimai ir patentai

■ Atkelta iš 9 p.

per metus“, – pasakojo profesorius.

Paklausus, ar buvo susidomėjusių šiais mokslininkų išradimais, pateiktais tarptautinėse intelektualinių duomenų bazėse, prof. V. Tričys atsakė, kad buvo, tačiau daugiausia kreipėsi įvairių tarptautinių patentų registravimo biuletenių leidėjai, siūlydami registruotis jų biuleteniuose. Žinoma, už nemenkus pinigus.

Anot doc. K. Kazanavičiaus, „labiausiai paklausūs išradimai informacinių technologijų srityse, kur išradėjai uždirba didžiulius pinigus. Didžiulės kompanijos pačios turi savo konstruktorių ir tyrėjų padalinius, kurie joms dirba“.

O kokia universitetų mokslininkų misija?

Ar neturėtų universitetai patys užsiimti rimta savo mokslininkų išradimų panaudos rinkodara? Į šį klausimą mokslininkai atsakė teigiamai: „Lietuvoje tokių prietaisų, kokius konstruojame mes, niekas negamina. Dauguma įmonių nusiperka jau pagamintą įrangą su atitinkamomis technologijomis. Siekiant įdiegti kokį nors naują gamybos įrenginį, dažnai reikia pertvarkyti visą gamybos liniją. Dažnai pasitaiko, kad įmonės stengiasi pasinaudoti išradėjų kūrybinio darbo rezultatais neatsilygindamos ir nepadedamos įdėto darbo išlaidų.“

„Būtų puiku, jeigu Universitetas turėtų specialų mokslinės produkcijos rinkodaros padalinį, kuris užsiimtų mokslinės produkcijos realizacija, užsakomųjų tyrimų paieška. Dabar mokslininkai visais rinkodaros klausimais turi rūpintis beveik vieni“, – sako doc. K. Kazanavičius. Prof. V. Tričys priduria: „Verslininkai nori gauti naudos iš Universite-

Doc. K. Kazanavičius ir prof. V. Tričys, užpatentavę savo išradimus. Zenono Ripinskio nuotr.

to už dyką. Išradėjų protas, intelektas vis dėlto turi būti vertinamas ir gerai apmokamas. Verslininkai dažnai reiškia netgi pretenzijas mokslininkams, kad niekas jiems nedirba, tačiau toks jų požiūris neskatina mokslo ir verslo suartėjimo.“

Kryptingi žingsniai mokslininkų išradimų link

Abu Šiaulių universiteto mokslininkai kryptingai ėjo mokslinių išradimų keliu. V. Tričys: „Po instituto baigimo penktą metų teko dirbti gamyboje. 1973 m. įstojau į tuometinio Kauno politechnikos instituto aspirantūrą ir jau po metų įforminau pirmąjį savo išradimą, kuris buvo sėkmingai įdiegtas P. Eidukevičiaus odos ir avalynės susivieni-

jime Vilniuje. Po disertacijos gynimo dirbau Šiaulių įmonėje „Elnias“, kur kartu su bendradarbiais įforminau tris išradimus. Į universitetą (tuometinį KTU Šiaulių fakultetą) atėjau 1986 metais, kur iš karto gavau docento pareigas. 2003 metais man buvo suteiktas profesoriaus pedagoginis vardas.

Kartu su doc. K. Kazanavičiumi per pastaruosius 15 metų sukūrėme 9 išradimus, kurie buvo užpatentuoti. Išradome nedestrukcinis medžiagos tyrimo metodus, kurie sėkmingai galėtų būti naudojami įmonėse. Tai reiškia, kad jau pagamintą gaminį galima detalčiai ištirti, nepakenkus jo vientisumui. Deja, nė vienas iš mūsų sukurtų išradimų iki šiol nepanaudotas. Jeigu patys užsiimtume klientų paieška ir patentų pardavimu, tai

mokslinei veiklai ir kūrybai, pedagoginiam darbui laiko nebeliktų. Todėl tenka rinktis.“

Doc. K. Kazanavičius Šiauliuose baigė KTU Šiaulių fakultetą, disertaciją gynė Kauno technologijos universitete. Šiaulių universitete įsteigus Mokslo institutą, doc. K. Kazanavičius dirba vyresniojo mokslo darbuotoju. Išradimų keliu mokslininkas pasuko dar jaunystėje, kai, dirbdamas Šiaulių televizorių gamyklos „Tauras“ konstravimo biure, aktyviai dalyvavo racionalizacinėje veikloje, konstravo televizijos mechaninę įrangą Maskvos olimpinėms žaidynėms.

Apie sąlygas mokslinei veiklai

Doc. K. Kazanavičius mano, kad daugiau galimybių mokslininkams atsirastų ne tik bendradarbiaujant su verslo partneriais, bet ir tarpusavyje: „Norėtųsi, kad universitetuose būtų daugiau susikalbėjimo tarp atskirų padalinių, kuriuose yra nemažai įrangos ar prietaisų, galinčių būti naudingais kitų padalinių mokslininkams. Kartais pats ieškau prietaiso ar prašau, kad nupirktų, o pasirodo, kad jį turi kita laboratorija ar padalinys. Kūrybos procesas palengvėtų, jeigu būtų viena bendra mokslinė komanda.“

Per ilgą laiką susikaupė įvairių mano sukurtų prietaisų, todėl norėčiau kam nors juos perduoti. Tik klausimas – kam? Linkėčiau Universitetui plačiau panaudoti mūsų patirtį ir žinias.“

Šiuo metu Šiaulių universiteto mokslininkai prof. V. Tričys ir doc. K. Kazanavičius rengia monografiją, kurioje bus apibendrinti mokslinių tyrimų ir konstravimo darbai medžiagotyros mokslo srityje, autorių atlikti per 15 pastarųjų metų. Monografija turėtų pasirodyti šių metų pabaigoje. ■

Gamtos mokslų ir technologijų centro steigimas

Balandžio 21 d. Šiaulių universitete buvo pasirašyta bendradarbiavimo sutartis, kuriant ir įveikinant gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos tyrimų ir eksperimentinės veiklos atviros prieigos centrą (STEAM; angl. *Science, Technology, Engineering, Art (creative activities), Mathematics*) Šiaulių apskrities teritorijoje. Ją pasirašė Šiaulių universiteto, Šiaulių miesto, Šiaulių, Radviliškio, Akmenės, Kelmės, Joniškio, Pakruojo rajonų, Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų, UAB „Bodesa“, UAB „Baltik vairas“, UAB „Saldva“ vadovai sutarė bendradarbiauti ir būti partneriais, t. y. sutelkti savo materialiuosius ir žmogiškuosius išteklius, siekiant sukurti ir įveikinti mokiniams pritaikytą STEAM atviros prieigos centrą Šiaulių universitete.

Švietimo ir mokslo ministerija yra priėmusi sprendimą Lietuvoje įkurti 10 gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos tyrimų ir eksperimentinės veiklos atviros prieigos centrų (STEAM) vaikams, kuriuose jie kartu su specialistais galėtų laboratorijose tyrinėti įvairius gamtos ir kitų mokslų reiškinius, patirti atradimo džiaugsmą. Vienas iš tokių centrų bus įkurtas Šiaulių universitete. Čia bus įrengtos inžinerijos, biologijos, chemijos ir sveikatos laboratorijos. Jos bus

Šiaulių STEAM steigimo sutarties pasirašymas. Iš kairės: Šiaulių miesto meras Artūras Visockas, Šiaulių universiteto rektorius prof. dr. Donatas Jurgaitis, prorektorė prof. dr. Ingrida Šiaulienė

skiriamos tiek akademiniam mokymui, tiek mokinių neformaliajam ugdymui.

„Labai džiaugiamės, kad regiono savivaldybių vadovai, savivaldybių tarybos, verslo partneriai taip aktyviai įsitraukė į STEAM Šiauliuose steigimo procesą. Tikimės, kad ateityje, pamatę šią gražią idėją, prie STEAM

įveiklinimo prisidės dar daugiau verslo partnerių. Manome, kad regiono savivaldybės sukurs geras sąlygas mokiniams atvykti į šį centrą iš atokiausių regiono kampelių ir toliau nuo Šiaulių esančių miestų. Pasirašę šią sutartį, tikimės sulaukti Švietimo ir mokslo ministerijos sprendimo dėl centro įsteigimo.

Šiaulių universitetas jau turi parinkęs patalpas, atrinkęs jame dirbsiančius žmones. Manau, kad Šiauliuose STEAM atsiras greičiausiai iš visų Lietuvoje numatomų steigti dešimties centrų“, – sako Šiaulių universiteto mokslo ir meno prorektorė prof. Ingrida Šiaulienė. Jos nuomone, STEAM prisidės prie ateities inovatorių ugdymo ir Lietuvos įvaizdžio gerinimo tarptautinėje erdvėje, skatins jaunus žmones pasilikti Lietuvoje.

Šiaulių universiteto rektorius prof. Donatas Jurgaitis mano, kad STEAM yra labai reikalingas mokinių kūrybiškumo ugdymui. „Centre vyks ne „sausas“ ugdymo procesas, o neformalus ugdymas, kurio metu vaikas galės viską išbandyti pats“, – sutarties pasirašymo ceremonijoje kalbėjo Šiaulių universiteto rektorius. „Labai džiaugiuosi, kad regiono merai sutiko, kad toks centras atsirastų Šiauliuose. Puiku, kad į jo kūrimą taip pat įsitraukė miesto ir regiono verslas. Matyt, visi suprantame, kaip svarbu, kad jaunimas čia atrastų kūrybos džiaugsmą, savo ateitį sietų su Šiaulių miestu ar Šiaulių regionu. Dabar svarbu, kad dvylikos regiono partnerių pasirašyta sutartis kuo greičiau virstų tikrove“, – sako Šiaulių miesto meras Artūras Visockas. Tikimasi, kad STEAM Šiauliuose duris atvers nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. ■

Apdovanoti jaunieji atokesnių vietovių tyrėjai

ERSA Baltijos sekcijos apdovanojimas. Iš kairės: fakulteto dekanas doc. dr. Gintaras Šaparnis, ERSA sekcijos atstovės – dr. Milda Damkuvienė ir dr. Jūratė Valuckienė, laureatės – Inesa Lukošūtė ir Eglė Jonikaitė, Ekonomikos katedros vedėja prof. dr. Zita Tamašauskienė ir Viešojo administravimo katedros vedėjas prof. dr. Teodoras Tamošiūnas

Balandžio pabaigoje Šiaulių universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultete įteikti specialieji Europos Regioninių tyrimų asociacijos Baltijos sekcijos (ERSA) ir Šiaulių regiono ekonomistų asociacijos (ŠREA) prizai. Šiaulių universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų ir menų fakulteto organizuojamoje Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje specialiaisiais asociacijų prizais

apdovanotos pranešėjos:

Europos Regioninių tyrimų asociacijos Baltijos sekcijos (ERSA) prizai atiteko Šiaulių universiteto studentėms Eglei Jonikaitei ir Inesai Lukošūtei, parengusioms pranešimą regioninių tyrimų tematika „Antikorupcinės komisijos veikla savivaldybėje: praktikos ir perspektyvos“. Prizus įteikė Europos Regioninių tyrimų asociacijos Baltijos sekcijos atstovės Jūratė Valuckienė ir Milda Dam-

kuvienė. Sveikinimo žodžius tarė ir sėkmės tolesniuose tyrimuose linkėjo Šiaulių universiteto Mokslo ir meno prorektorė Ingrida Šaulienė.

Šiaulių regiono ekonomistų asociacijos (ŠREA) prizas įteiktas Šiaulių universiteto studentei Skaistei Antanavičiūtei, parengusiai ambicingą pranešimą tema „Ką daryčiau kitaip, jei būčiau Kelmės rajono mere?“ Prizą įteikė Šiaulių regiono ekonomistų asociacijos atstovės: viceprezidentė Dovilė Ruplienė ir viceprezidentė – auditorė Lina Garšvienė.

Gilesnių tyrimų ir tokių pat ambicingų pranešimų ateityje linkėjo Šiaulių universiteto Mokslo ir meno prorektorė Ingrida Šaulienė.

Prie sveikinimų prisidėjo Socialinių ir humanitarinių mokslų ir menų fakulteto dekanas doc. dr. Gintaras Šaparnis, prodekanė doc. dr. Reda Toleikienė, katedrų vedėjai: prof. dr. Teodoras Tamošiūnas, prof. dr. Zita Tamašauskienė, prof. dr. Rita Regina Trimonienė, prof. dr. Džiuljeta Maskuliūnienė, doc. dr. Vytautas Žalys. *Parengta pagal Šiaulių universiteto naujienas*

Šiaulių regiono ekonomistų asociacijos apdovanojimas. Iš kairės: prodekanė dr. Lina Garšvienė, dekanas doc. dr. Gintaras Šaparnis, laureatė Skaistė Antanavičiūtė, asociacijos atstovė Dovilė Ruplienė, prof. Ingrida Šaulienė ir Ekonomikos katedros vedėja prof. dr. Zita Tamašauskienė

IŠKILIŲ ASMENYBIŲ GALERIJOJE

Profesorė Milda Budrienė

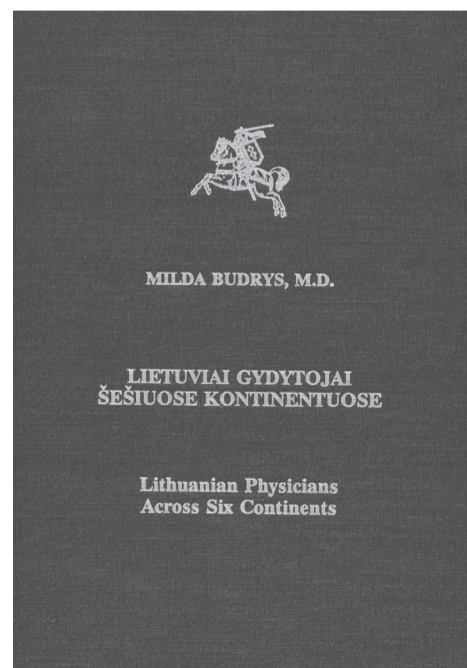
Regina Vaišvilienė

Pabaiga. Pradžia – Nr. 8

Kitoje dr. Mildos knygoje „Lietuviai gydytojai šešiuose kontinentuose“ (*Lithuanian Physicians across Six Continents*) (1996) randame tokius žodžius: „Ši knyga skirta Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos 30-ties metų (1963–1993) veiklos sukakčiai paminėti. Tai – dokumentinė knyga. Joje aprašyti lietuvių gydytojai, gyvenę ir dirbę šešiuose kontinentuose. Pateikiamos ne tik jų biografijos, įsikūrimo sąlygos ir veikla, bet ir kiekvienos valstybės geografinė padėtis, gyventojų skaičius, valstybinė santvarka, sveikatos apsaugos sistema ir medicinos studijos.

Praktikuojančių gydytojų pavardės rašomos taip, kaip jos buvo vartojamos dokumentuose. Universitetų, draugijų, įstaigų ir vietovardžių pavadinimai rašomi originalo kalba. Knygoje minimi tik tie gydytojai, kurie atsiuntė savo biografijas, ir tie, apie kuriuos pasisekė rasti žinių lietuviškoje spaudoje. <...> Man padėjo nemažai bendradarbių <...> ir tie, kurie atsiuntė savo prisiminimus, nuotraukas ir t. t.“

Ne mažiau reikšminga knyga – straipsnių rinkinys „Iš Lietuvos sveikatos apsaugos istorijos“ (1992). „Ši M. Budrienės knyga yra nemažas indėlis į negausią Lietuvos medicinos istorijos literatūrą, kurioje populiariai ir sklandžiai aprašyti ir išnagrinėti aktualūs Lietuvos medicinos istorijos klausimai“, – rašė doc. Almantas Bagdonavičius

„Lietuviai gydytojai šešiuose kontinentuose“ (1996)

recenzijoje, pateiktoje Vilniaus medicinos istorijos almanache (1997).

Paskutinė dr. Mildos Budrienės knyga „Lietuviai gydytojai ir mokslininkai“ (2002) buvo parengta ir išleista, autorei jau sunkiai matant, talkinant patiems artimiausiems žmonėms, padedant Lituanistikos tyrimų ir studijų centro (Čikaga) vadovui prof. dr. Jonui Račkauskui.

Be minėtų knygų, straipsnių lietuviškuose medicinos ir užsienio žurnaluose,

dr. Milda Budrienė sveikatos ir medicinos istorijos temomis rašė ir spausdinosi kituose JAV leidžiamuose laikraščiuose ir žurnaluose: „Draugas“, „Aidai“, „Dirva“, „Lituanus“, Lenkijos lietuvių leidinyje „Aušra“ ir kt.

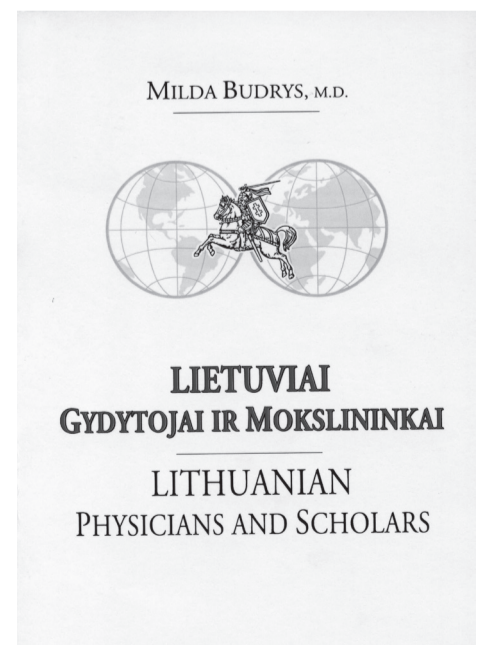
Po vyro mirties dr. Milda Budrienė rūpinosi ir Lietuvių fotoarchyvo likimu. 1988 m., pritarus dr. Jonui Račkauskui, ji įsteigė Lietuvių medicinos muziejų. Šio muziejaus eksponatai – dr. Mildos ir Stasio Budrių namuose kaupta įvairiausia istorinė medžiaga. Lietuvių gydytojų biuletenio penkmečio proga dr. M. Budrienės iniciatyva buvo surengta paroda „Lietuvių gydytojų raštai ir medicinos leidiniai“, išleistas jos katalogas. 1988 m. žurnale „Medicina“ (1988, Nr. 2, p. 2.) randame išspausdintą kreipimąsi: „Gydytojai, turintys senų ir senoviškų instrumentų, gyduolių, nuotraukų, nenumeskite į sąšlavų dėžes, bet atsiųskite į Lietuvių medicinos muziejų.“

Apie muziejaus eksponatus M. Budrienė rašė: „LMM biblioteka yra nedidelė, bet turime knygų, išleistų JAV, Vokietijoje, Argentinoje, Italijoje, nepriklausomoje, sovietinėje ir šių dienų Lietuvoje. Yra keletas knygų, parašytų senosios emigracijos lietuvių gydytojų. Jie rašė ir leido knygas, norėdami apšviesti savo tautiečius. Rašė daugiausia medicinos temomis, tačiau gvildeno ir socialinius, ekonominius bei politinius klausimus. Geriausiai žinomi ir daugiausia parašę yra daktarai: A. Greičiūnas, A. Gussen, A. Karalius, J. Kuskiučius-Kaskaitis, A. Margeris, F. Matulaitis, A. Montvidas, A. Petrika ir kt. Po vieną kitą knygą yra parašę: J. Baltrušaitienė, S. Biežis, D. Pilka, A. Račkus, J. Stanislovaitis, M. Stupniecki ir J. Šliūpas <...>.

Karo metu ar po karo, gyvenę Vokietijoje, Austrijoje ar kituose Europos kraštuose ir DP stovyklose, neturėjo galimybių, o gal ir noro rašyti. Iš tų laikų yra užsilikęs vienas dr. K. Griniaus atsiminimų tomas ir dr. J. Meškauskos „Elektrokardiografijos pagrindai“ (Medicina, 1992, Nr. 1, p. 23). Daugiau apie Lietuvių medicinos muziejų galima sužinoti, skaitant internete pateiktą medžiagą.

Už ilgametį darbą organizuojant, redaguojant ir leidžiant „Lietuvių gydytojų

■ Nukelta | 12 p.

Paskutinė dr. M. Budrienės knyga „Lietuviai gydytojai ir mokslininkai“ (2002)

Prisimenant profesoriaus Zakarijaus Nemčevskio 250-ąją sukaktį

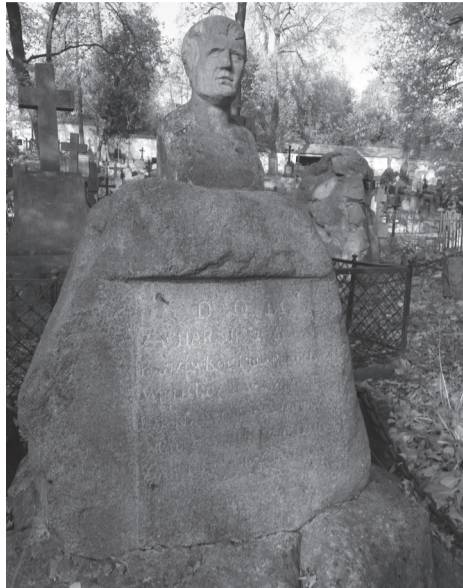
Libertas Klimka

Kiekvienai kartai privalu atnaujinti ir aktualinti istorines žinias. Ar tai būtų valstybės politikos, ar kultūros, ar mokslo šakų paveldas. Tame glūdi gili prasmė, išreikšta tautinės ir pilietinės tapatybės ugdymo siekais. Tik suvokus istorinį laiką, tampama tautos ir valstybės istorijos tęsėju. Kiekvienas galime ir privalome juo būti...

Apmaudu, kai svarbūs istoriniai dalykai iškrenta iš visuomenės ir jos žiniasklaidos akiračio. Štai sukako 250 metų, kai gimė Zacharijus Nemčevskis (1766–1820), garsus senoji Vilniaus universiteto matematikos profesorius, savo veikla palietęs ir lituanistiką. Deja, ši sukaktis liko nepaminėta nei akademinėje bendruomenėje, nei žiniasklaidoje, nors profesoriaus gyvenimas paliko ryškų pėdsaką tiek mokslo istorijoje, tiek lietuvių rūpesčiuose. Dėmesys šio asmens sukakčiai gal būtų paskatinęs nuodugnesnius tyrinėjimus, juolab kad paskelbtų žinių – tik saujelė. Nežinoma tiksli profesoriaus gimimo data, abejojama ir dėl metų: ar 1766-iejį, ar 1768-iejį. Įvairuoja taip pat jo pavardės lietuviškoji transkripcija...

Zacharijus Nemčevskis – Žemaitijos sūnus, kilęs iš Vainuto parapijos. Su pagyrimu baigęs Kražių kolegiją, ėmė rengtis mokytojo profesijai Vilniaus universiteto Mokytojų institute. 1794 m. gavęs laisvųjų menų ir filosofijos daktaro laipsnį, buvo paskirtas į Gardino mokyklą. Tačiau jau po trejų mokytojavimo metų buvo pakviestas eiti taikomosios matematikos adjunkto pareigas Vilniaus universitete.

1802 m. į Paryžių, kur tuomet susiformavo bene stipriausias Europoje tikslųjų mokslų židinys, buvo pasiūstis tobulintis du jauni mokslininkai: matematikas Z. Nemčevskis ir fizikas Steponas Stubelevičius. Rusijos centriniame valstybės istorijos archyve Sankt Peterburge išliko įdomios jų ataskaitos apie paskaitas garsiojoje Politechnikos mokykloje. Priimti išimties tvarka, jaunuoliai galėjo lankyti įprastinį dviemėčių kursą ir klausytis to meto didžiausių mokslo korifėjų: matematinės analizės profesoriaus S. D. Puasono,

Profesoriaus Zakarijaus Nemčevskio kapas Bernardinų kapinėse

taikomosios matematikos – G. Prony, braižomosios geometrijos – G. Monžo, astronomijos – Ž. Z. Lalando, fizikos – Ž. Šarlio.

Vasaros atostogas Z. Nemčevskis praleisdavo domėdamasis naujomis gamybos technologijomis: aplankė ginklų dirbtuves Versalyje, Sevro stiklo ir porceliano gamyklą, tekstilės ir odos fabrikus. Ypač jis domėjosi Prancūzijos vyriausybės pastangomis skatinti išradybą, diegti gamybos priemonių ir procesų naujoves, rengti pramonės parodas. Viskas buvo labai įdomu ir naudinga pažinti, tad adjunktas išsipašė pratęsti stažuotę dar metams, iki 1808 m.

Sugrįžęs į Vilnių, Z. Nemčevskis dėstė matematinę analizę, o 1810 m. buvo išrinktas profesoriumi. Jo paskaitų programose nurodyta, kad po diferencialinio ir integralinio skaičiavimo dėstymo bus kalbama apie šių metodų taikymą mechanikos uždaviniams spręsti, būtent: kūnų pusiausvyros sąlygoms nustatyti, jėgų lygiagrečiai apskaičiuoti, tolydinio ir kintamojo judėjimo taisyklėms apibrėžti. Mechanikos studijoms profesorius išvertė prancūzų autoriaus L. B. Frankero vadovėlį. Taigi su jo vardu galima sieti teorinius inžinerijos pradmenis mūsų krašte.

1817 m. Z. Nemčevskis buvo išrinktas dekanu ir knygų cenzoriumi, todėl plėtoti mechanikos kursą paliko savo įpėdiniams. Bendrame universiteto posėdyje profesorius perskaitė pranešimą apie matematikos, kaip loginio mąstymo, ugdymo naudą, pabrėždamas

šios disciplinos objektyvumą ir pažinimo tikrumą. Tai buvo tiesiog pagiriamasis žodis matematikai...

Z. Nemčevskio gyvenimas nutrūko 1820 m. gruodžio 10 d. Savo užgyventą turtą testamentu jis paliko Kražių gimnazijos neturintiems studentams remti, gimtojo Vainuto vargšų prieglaudai, Vilniaus labdarininkams. Jis nespėjo išleisti spausdintų monografijų, nors buvo darbštus technologinių naujovių propaguotojas. Tik po mirties buvo išspausdintas Z. Nemčevskio parengtas prancūzų matematiko S. F. Lakrua vadovėlio vertimas. Nemaža jo straipsnių, net be parašo, buvo paskelbta periodiniame leidinyje „Dziennik Wilenski“.

Be mokslo darbų, didelis Z. Nemčevskio nuopelnas tautai buvo tai, kad jis padėjo garsiam prancūzų autoriui Konradui Malte-Brunui parengti knygą „Senosios ir šiuolaikinės Lenkijos aprašymas“, išleistą Paryžiuje 1807 m. Šis veikalas iš kitų išsiskyrė enciklopediniu informatyvumu. Tai ne tik Abiejų Tautų respublikos bendra politinė istorija ir geografinė apžvalga, bet ir kitokių žinių šaltinis. Štai Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė pristatoma kaip sudaryta iš trijų kraštų: Žemaitijos, Lietuvos, lietuviškos Rusijos, atskirai apibūdinant kiekvienos dalies ekonominio išsivystymo lygmenį, miestus, gyventojus, tradicijas ir papročius. O kitame skyriuje aiškinama, kad latviai, kuršiai, lietuviai, žemaičiai, senprūsiai sudarė atskirą etninę grupę, besiskiriančią nuo kaimynų savo kalba, senąja religija, išvaizda ir būdu.

Autorius pastebi lietuvių kalbos archajiškumą, lygina ją su lotynų ir graikų kalbomis, taip pat ir rusų. Čia pateiktas netgi nedidelis prancūzų ir lietuvių kalbų žodynėlis, kuriame paašškinta 62 žodžių kilmė. Iliustruota lietuvių kalbos gramatika, asmenuojant veiksmažodį „būti“ ir linksniuojant posakį „tas žmogus geras“. Manoma, kad šiuos abu skyrius parašė Z. Nemčevskis. Knygos prarmėje įrašyta graži padėka lietuviui. Beje, įdomu, kad K. Malte-Brunas buvo kviečiamas dėstyti istoriją Vilniaus universitete. Jo knyga buvo išversta į italų, vokiečių ir anglų kalbas. Ją prieš 1812 m. žygį į Rusiją perskaitė imperatorius Napoleonas.

Žemaitis Z. Nemčevskis buvo poliglotas, turėjęs išlavintą kalbinę „klausą“. Amžininkai apibūdina jo asmenybę kaip labai patrauklią, kolegų ir pažįstamų mėgstamą už giedrią nuotaiką, žaismingą sąmojų, puikią atmintį, cituojant antikos autorius.

Z. Nemčevskis buvo ir labai visuomeniškas žmogus. Jis aktyviai dalyvavo garsiosios Nenaudėlių („Šubravyč“) draugijos veikloje,

bendradarbiavo jos satyriniame laikraštyje „Grindinio žinios“, buvo Tipografų draugijos, įkurtos naudingoms populiarioms knygoms leisti, steigėjas. Jo dėmesys lietuvių kalbai ir istorijai – pirmasis šviesuomenės žingsnelis prigimtinės kultūros link. Tad lankydamiesi Vilniaus Bernardinų kapinėse, stabtelkime prie šio iškilaus mūšio tautiečio kapo. Nebus sunku pastebėti jį, papuoštą skulptoriaus Kazimiero Jelskio sukurtu biusto kopija.

NAUJOS KNYGOS

Lietuvos švyturių istorija

Balandžio 27 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje įvyko knygos „Lietuvos švyturių istorija“ sutiktuvis ir susitikimas su autoriumi – švyturių istorijos tyrinėtoju, kolekcionieriumi, aistringų švyturių ir jūrinės kultūros puoselėtoju Aidu Jurkštu. „Lietuvos švyturių istorija“ – išsamus veikalas apie švyturius ir kitus navigacinius objektus, buvusius ir esamus dabartinėje Lietuvos teritorijoje. Skaitytoją nustebins laivybos ir švyturių istorijos faktų gausa, sukaupta keliolika metų kruopščiai tyrinėjant farologijos sritį.

Autorius neapsiriboja Lietuvos teritorija, pateikia netikėtai platų švyturių istorijos paveikslą, nagrinėja įvairius temos aspektus. Tai – vienintelė išsami, su meile švyturiams parašyta knyga, kada nors išleista Lietuvoje. Gausybė iliustracijų ir netikėtos istorinės žinios nepaliks abejonių – tai vertingas istorinis leidinys, turintis išliekamąją vertę.

Palangiškis Aidas Jurkštas, rašydamas Baltijos jūros švyturių istoriją, yra nupiešęs 1500 Baltijos jūros švyturių, surengęs 30 personalinių parodų Lietuvoje ir užsienyje. A. Jurkštas yra tradicinio tarptautinio renginio „Pasaulinė švyturių diena“ iniciatorius ir organizatorius Lietuvoje, atvirukų rinkinio „Senieji Lietuvos švyturiai“ (2010) ir knygos „Anno 1684. Klaipėdos švyturys. Memel“ (2015) autorius. Jis daug keliauja, renka istorinę medžiagą švyturių tema, svajoja įkurti Baltijos švyturių muziejų. *Informaciją parengė LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyrius*

Profesorė Milda Budrienė

■ Atkelta iš 11 p.

biuletenį“ ir veiklą Lietuvių gydytojų sąjungose PLGS ir ALGS centro valdybos nutarimu dr. Mildai Budrienei buvo įteikta atminimo dovanėlė – žymuo, liudijantis, kad dr. Mildai Budrienei suteiktas Sąjungos garbės narės

vardas (Medicina, 1971, Nr. 2). 1998 m. dr. Mildai Budrienei suteiktas Lietuvos gydytojų sąjungos Garbės narės vardas.

Dr. Milda Budrienė mirė 2008 m. balandžio 29 d. Sarasotoje, Floridoje. Palaidota Čikagos kapinėse. Apie ją Vilniuje 2003 m. išleista Jūratės Tamulaitienės parengta nedi-

delės apimties knygėlė „Darbštumo ir valios harmonija. Apie lietuvių medicinos istorijos tyrinėtoją Mildą Budrienę (Budrys)“ ir „Books by Milda Budrys“ (Chicago, 2002), kurią parengė Skirmantė Miglinas ir Danutė Petrusis. Ar dr. Mildos Budrienės indėlis į lietuviškosios medicinos istoriografiją at-

skleistas ir tinkamai įvertintas, sunku atsakyti. Kiekviena jos parengta knyga ir išspausdintas straipsnis yra neišsenkamas informacijos šaltinis apie lietuvių gydytojus ir jų veiklą šešiuose žemynuose. *Autorė yra Lietuvos medicinos bibliotekos Informacijos skyriaus vedėja*

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2017 m. skyrė 8 tūkst. eurų.
„Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinė kolegija: Alyvdas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Raimundas Dužinskas, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Medineckienė, Andrius Puksas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.